

המנין, הוא במחזו צד 249. אחיז הובא בסדר סדר דריה ומתחיל ערבית שחרית ומנחה אומר בעבודה יעלה ויבא כו', הוא במחזו סי' רכ"ז (צד 191), ובמחזו שם יש הוספה ורשום ת... עוד שם נהגו העם לברך ב"יה לקרוא את ההלל אבל רבינו תנח נפשו בצרור החיים לא היה מברך עליו, והא לך תשובתו כו', הוא במחזו סי' רכ"ז (צד 192), ובסוף חתום שלמה בר יצחק, ולדעתי מה שהובא אבל רבינו תנח נפשו בצרור החיים, הכוונה לרבו של רש"י, ורש"י הביא בן מרבו, ובמחזו שם נמצא הוספה בשם ר"ח, אחיז בסדר עניני איסור והיתר ומתחיל כל טריפות שמנו חכמים בבהמה, והובא בן נם בס' הסדרים, והובא בשבחיל חיב כי סי' ט"ז ניקור הבשר לרבינו שלמה ז"ל, ואחיז מתחיל אמר שמואל חמשה דברים אמרו חכמים, וכ"ה בס' הסדרים, והסיום נם שם כמו בסדר שלפנינו, רק בסדר נמצא עוד שורה אחת אשר ליתא בס' הסדרים, וגם בסדר נראה כי חסר הסיום: את כל זה הבאתי מסדר רש"י הנמצא בקאמבריש שהוא כ"י הרשדיל ז"ל, אבל אדות סדר רש"י אשר נשלח אלי מסארמא לא אוכל עוד להניד מאומה כי עוד לא נשלם ההעסקה ממנו וכאשר איציא הסידור לאור עולם אדבר גם מהכ"י הזה מסארמא ככלל ובפרט.

כ"ד) שמות הגאונים והקדמונים המובאים בסדר רש"י עפ"י סדר א"ב.

ה"ר אברהם (הל' ר"ה ניסן) ואחר זה הובא שבת שלפני הפסח נהגו לקרותו שנת הגדול, ומבואר הטעם בזה וסיים מפי ר' אברהם נ"ע, וכן הובא בהאורה חיב סי' ס"ב, ובאריה סי' נ"ז, ובמחזו סי' רנ"ט (222), ובפרדס סי' י"ז [ובפרדס מפי רבי ציל מפי רבי אברהם], עיין אדותיו לעיל סי' י"ב.

ה"ר אליעזר (הל' ר"ה) במאמר המתחיל בלותר הובס היו אומרים והשיאונו בריה וי"ב, והובא ורבינו יצחק בר' יהודה בשם רבו רבנו אליעזר אומר אותו כל ימיו, וכ"ה במחזו סי' ש"כ"א (צד 360) ובמחזו כתוב ר' אליעזר בלי יוד, וכן הובא בפרדס סי' קס"ה, ובשבחיל סי' רפ"ז הובא זה ניכ, ושם כתוב בשם רבו ר' אליעזר, והוא ר' אליעזר הגדול ממנצא, וחי בדור שלפני רש"י בזמן ר' יעקב ביר יקר, ורבינו יצחק ביר יהודה ה"י תלמידו, והובא ברש"י פסחים ע"ז ע"ב ד"ה אלא והביא גם את שם אביו משמו של ר' אליעזר בן יצחק נאמר לו, וכן הובא ברש"י בכורות ט"ז ע"ב ד"ה אמר, ובתוס' שבת נ"ד ע"ב ד"ה רב, כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו שלמה ששמע מרבי אליעזר רבו, כמו שהביא הרש"ה במבוא, וכן הובא ברש"י תהלים ע"ז ח"ז או"ב כ"ה, וגם מה שהובא בסדר בשם רבו רבי אליעזר הביא הרא"ש ר"ה פ"ד סי' י"ד בשם רבינו אליעזר הגדול, ובסדרו ה"י סוכה והעיר אחד לפני גור אריה על הרב ר' אליעזר הגדול זצ"ל שה"י עושה סוכתו בתוך הבית ולא ה"י מסלק הל"ש כ"י ושאלו את גור אריה כ"י וכן הוא במחזו סי' ש"ט (צד 413): עוד שם בסדר (הל' מעריב), תקנו לומר והוא רחום במעריב לפי שאין במעריב קרבן לכפר עון אבל (יוצר) [שחרית] ומנחה שיש תמידין שמכפרין אין צריך לומר מפי ר' אליעזר הגדול, וכן הוא בפרדס סי' ב' ובמחזו סי' ק"א (צד 77), ובשבחיל סי' מט: עוד בסדר (הל' איסור והיתר) ור' מאיר ב"ש העיד שכך אמר לו ר' יצחק לוי ולא מתוך הלכה נוהג כך שהרי בכל מקום לא מצינו בשר בהלב במשהו אבל רבינו אליעזר הגדול לא למד מס' ע"ז ומשום דלא איש"ש ליה החמיר עליו במשהו ומשום כבוד רבו נוהג גם הוא במשהו, וכל זה הובא בפרדס הל' בשר בהלב סי' ר"ח (דף מ"ד ע"ב):

הרי בנימין (היל ריה) דיה סדר תקיעות הובא שכך היה מנהג במקומו של ר' נתן בר' יחיאל שסדר הערוך כמו שכתב בערך ערב ועל מנהג שלנו יש חימה ופליאה שנשנה, ואמנם מקדשת של מוסף יום שני שמתחיל אנו הסדר פיוט בה רבי בנימין גוי ארבעה קולות בהריענו, וריבוי מפות להשיענו, זהו כפי מנהגינו: וכל זה לא הובא במחזיון צד 350, הוא ר' בנימין בר שמואל המובא בפרסם ס' קעיד (ליד ע"א) גם בארץ רומי נסדו מענייני ימים טובים אזהרות דהג שנועות וקרובות ויוצרות מענייניו מתן תורה עיר וקדיש וקנינו הרב ר' בנימין בר' שמואל מקוסטני [Coutanses] זקיל אמר כשקצרו ייה לשבע היתה חכמה מרובה בישראל כו, ועיין עמודי העבודה צד 53, שהביא כמה פיוטים ממנו, והוא הי' עם ר' מאיר שליח צבור בזמן אחת, שוית הרשיל ס' כ"ט, ועיין מ"ש הרשיל צונץ בספרו סינאנאלע פאעווא, ובנחלת שדיל לוח הפיוטים צד 20, והוא המובא בתוס' חגיגה י"ב ע"א ד"ה מסוף :

רבינו גרשום (הל' סוכה) דיה ראשון דחזיהי הובא בסדר הזה הנהיג רבי נשמתו עדן את דורו שהעמיק במכתב ידי רבו מובהק רבי יעקב בר יקר שפי' במסכת מגילה לפני האור הגדול מתקן לכוליה נולה רבנא גרשום זצ"ל כו, וזה הובא גם במחזיון ס' שי"פ (צד 442), הוא רבינו גרשום מאור הגולה תלמידו של רב האי גאון, ונפטר שנת ד"א ת"ת, כמובא בתשובת רש"ל ס' כ"ט, עיין לעיל בס' י"ב :

גוד אריה עיין להלן רבינו יהודה בר יצחק :

רב האי גאון (ה' מהרת כלים) הובא כך השיבו מר רב הילאי ורב האי גאון, וכיה במחזיון צד 255, עוד שם דין מורסין בפסח, רב האי גאון ורב הילאי ורבינו שלמה אומר אין צריך לחזור ולהעיל, עיין לעיל ס' י"ב בערך רב האי גאון : רב הילאי הבאתיו לעיל בערך רב האי גאון :

רבינו חננאל איש רומי (ה' לולב) סיים וכן הלכה וכן פסק ר"ח איש רומי, דבעינן ג' בדי עליו לחין וכיה במחזיון ס' ש"טו (צד 429) וכן הובא בשבחי' ס' ש"טו, עוד שם בסדר עד כאן פירש רבינו חננאל, ובמחזיון צד 431 עד כאן ס' רבינו גם ר"ח ס', עוד שם בסדר וכן פסק רבינו חננאל וכיה במחזיון צד 433, בסדר אחר פי' האגדה מתחיל והלכתא אסור לציייר מצה בפסח מפורש בקונטרס רבינו חננאל, עוד שם דין מורסן בפסח הובא מפי רב הגדול רב חננאל :

ר' יהודה בר יצחק (הל' י"יב) נשאל נשאל מאת גוד אריה מפני מה תוקעים מוצאי י"ב קודם שיתפללו שמונה עשרה ויאמרו הברלה בחזן הדעת, וכיה במחזיון ס' שמי' צד 381, והוא ר' יהודה בר' יצחק, וכן בהל' סוכה והעיר אחד לפני גוד אריה על הרב ר' אליעזר הגדול זצ"ל שהי' עושה סוכתו בתוך הבית ולא היה מסלק הלמש כו, ושאלו את גוד אריה, וכיה במחזיון ס' שני"ט צד 413 וכן בחפש ממנונים ס' כ', עוד שם סדר פירשת שקלים (אחר ה' הנוכה) הובא דין הלל ביהוד והסיום גוד אריה, ומעשה בא על ידו שהלך להתפלל בבית האבל בריח ורצו המנויין לקרוא את הלל, והורה הלכה למעשה דלא צריך דעשרה שפירשו מן הצבור הרי הם כיהודים, וכיה במחזיון ס' רמ"א (צד 206), ועיין בפרסם סוף ס' כ"ט, ואיני ר' יהודה בר' יצחק סיר לעאן בפארני ההובא בתשובת רש"ל ס' כ"ט

מבוא

כי הוא נפטר בשנת התקפ"ה ועיין תשובת הכמי צרפת ס" כ' דף י"א הערה ד' להרב הר"י מיללער ז"ל :

ר' יהודה בר ברוך (הל' יו"ט) המתחיל ליקושין, הובא שמעתי על הגאונים ר' יהודה בר ברוך, ורבינו יצחק שה"י מתענין מזהרת יום הכפורים, וכיה בכ"י עפשטיין, ולא נזכר שם אביו אצל ר' יצחק, אולם במחורו צד 381 הובא כל זה וכתוב ר' יהודה בר ברוך ור' יצחק בר יהודה ז"ל, ובס' הפרדס ס"י קפ"ב כתוב ורבי יצחק ברבי לוי [צ"ל ור' יצחק לוי], וכן במדרכי הביא ר' יהודה בד ברוך ור' יצחק הלוי, וכן בלקושי הפרדס ענין יו"ט הובא ר' יהודה בר ברוך ור' יצחק לוי מתענין מזהרת יו"ט, וכן בשבחי"ל ס"י שביג (קינ ע"ב) הובא מצאתי שהרב ר' יהודה בר ברוך והרב ר' יצחק הלוי זצ"ל שמתענין מזהרת יו"ט, וידוע כי ר' יצחק בר' יהודה לחוד ור' יצחק הלוי לתוה, מכל זה תראה שיש לתקן במחורו ור' יצחק הלוי במקום ור' יצחק בר' יהודה :

ר' יהודה בר נתן (הל' איסור והיתר) הובא פירוש של רבי יהודה בר נתן על כבוד דבוק שנתבשל עם החיכות הרבה כו', וכיה בס' הסדרים כ"י, הוא חתנו ותלמידו של רש"י נזכר ברית י"בן והובא הרבה פעמים בתוס' ברית ריב"ן והוא סיים לפרש פיג דמכות י"ט ע"ב, עיין מבוא מחורו צד 24, והובא גם במדרכי עיין נחלת שד"ל :

ר' יוסף טוב עלם (הל' ר"ה) הובא בתשובת רב יוסף טוב עלם הגדול זצ"ל, שני ימים טובים של ר"ה לאו דאורייתא ניהו כו', ובמחורו צד 357 ליתא למלת, הגדולי, ובמחורו שם חתם יוסף טוב עלם בר' שמואל, עוד שם בסדור מובא אף תשובה זו השיב ר' יוסף טוב עלם זצ"ל ברי"ח מקום שיש שליח ציבור מתפלל יחיד תשע כו', ובסוף חתם יוסף טוב עלם בר' שמואל, ובאמצע הובא וכך היה מנהג בשתי ישיבות וכיה בכ"י עפשטיין והיא מוקדמת במחורו צד 352.

עוד בסדור אחר הל' שמחת תורה הובא תשובה בשם ר"ח וכתוב ומצאתי בתשובות הגאונים בשני דפים הראשונים כתוב בכתב יד רבינו יוסף טוב עלם י"ן נסך שנתנסך ממנו לע"ז אסור בהנאה ואינו בשל אפילו באלף, וזה הובא בתוס' חולין צ"ז ע"א ד"ה אמר ותוס' פסחים ל' ע"א ד"ה אמר, וכל התשובה הובא בס' הישר ס"י שפ"ג, עוד שם בסדור הל' סעודה בענין סברי מדין, הביא כך השיב רבי יוסף הגדול הוא ר' יוסף ט"ע, ועיין מבוא למחורו צד 30 :

רב יהודאי גאון (הל' לולב) בהלכות לולב דקמפרש מר רב יהודאי גאון תני הכי, וכיה במחורו ס"י שע"ד (צד 435), וכן בסוף הל' שמחת תורה ורב יהודאי פסק בהלכות גדולות, הל' איסור והיתר ומצינו בהלכות דרב יהודאי גאון רב מופלא ומופלג בדורו, וכיה בס' הסדרים, עיין להלן בערך הלכות גדולות.

ר' יעקב בר יקר (הל' ר"ה) בתשובה מרש"י ולא להכריע באתי כי איני כדאי לעשות סעד ליוקק לדברי הארי שן סלע ונבעות עולם, אך מעבור על משלחתו אשר הזיקנו להודיע וזה קבלתי מרבינו יעקב [בר יקר] זצ"ל באותה שמועה אני משיבו כשימשיתי לפניו, ולא שמעתי מפי [קדוש] באותה שמועה כו' ואני לא שאלתי כו', עוד שם ולא כחולק על רבינו יעקב [בר יקר] שלא הנהיג כן כי ידעתי מידתו בחר לו גדולה מכולם והנהיג בעצמו כאסקופה הנדרסת ושם עצמו שירי שיריים, ולא מלאו לבו לעזרת הראויה [לו] להרש דבר בדורו, ואם רבינו יצחק הלוי שם דברים על לבו ופור בשעת המכנסים, אומר אני מקום הניחו לו אבותיו [להתגדר בן] ועל

שניהם אני אומר וקורא ועמך כולם צדיקים. ואת אשר עד לכבי אני משיב. כי דבריו נכוחים למבין, ואם באנו לפרוש [מהן] כמפורשין מן החיים כו'. כל זה הוא גם במחזיון סי' שכ"א (צד 358), ושם כתוב מפורש רבינו יעקב בר' יקר וכן בכ"י עפ"שטיין כתוב בך יקר' והתשובה מרשיי הובא גם באו"ז הל' עירובין סי' ק"מ (דף ל"ח ע"ב) וגם הוא הביא רבינו יעקב בר' יקר. וגם הביא על זה השיבו רבינו שלמה והיר מאיר התנו זצ"ל בתשובה המתחלת אור נוגה :

עוד בסדור הל' י"ב במאמר המתחיל ליקוטי, ומפי רבינו יעקב בר' יקר וצ"ל נאמר לי דטעם בשמים במו"ש כו'. ובמחז"ו צד 382 כתוב ומפי הרב ר' יעקב ז"ל חסרין המלות בר יעקב, ובפרדס בלקוטים בסופו (גי' ע"ג) נאמר ג"כ לנכון ומפי הרב ר' יעקב בר' יקר. ובמחז"ו סי' קנ"א (צד 117) הובא להנאון רבינו שלמה ב"ד יצחק אומר בשם ר' יעקב ב"ד יקר דטעם בשמים במו"ש כו'. וכן בשבת"ל סי' ק"ל (גי' ע"ב) ובשם רבינו יעקב בר' יקר וצ"ל מצאתי מה טעם מברכים על הבשמים במו"ש כו'. עוד שם בהל' לולב, סיטמתו ראש האתרוג מפי רבינו יעקב. וכ"ה במחז"ו סי' שס"ט (צד 429). עוד שם זהו לשון מורי הוקן רבינו יעקב אבל רבינו יצחק הלוי סי' פ"טמתו ועוקצו שניהם כונב, והובא במחז"ו צד 431. וסיים בסדור שם ולשון רבינו יעקב נראה לי, וכ"ה במחז"ו שם ולשון רבינו יעקב הלוי נראה לי. מלת הלוי יש למחוק. עוד שם בסדור בהל' לולב אני החתום משה נשאלתי אם אומר זמן בנשילת לולב בשני ימים של חג כו'. כך מקובלנו ממורי רבי יעקב וכן דעתי שאין אומרים זמן בנשילתו של לולב. ובסוף חתום שלמה בר' שמשון, וכ"ה במחז"ו סי' שע"ד (צד 434) כתוב רבינו יעקב בר' יקר. ובסוף (צד 435) חתום שלמה בר' יצחק. ובאו"ז הל' סוכה ולולב סי' שצ"ז הביא את הדברים האלה בשם ר' שלמה ב"ד שמשון. וכן הראש סוכה פ"ד סי' ב' הביא בשם ר' שלמה בר' שמשון ז"ל וכ"ה בשבת"ל סי' שצ"ז, וגם האבודרהם הביא ר' שלמה ב"ד שמשון. וראיתי בפרדס הל' לולב סי' קי"ז הובא וכן שמעתי מרבינו שלמה בר' שמשון נ"ע שכל רבותיו ואפילו ר' יצחק לוי הסכים לדבר זה שלא לברך זמן כי אם ראשון בלבד. ובנחלת שד"ל צד 47 הביא וז"ל בתשובת (מנהגי מהרים) כ"י קרוב לסוף מצאתי שני רבנים הי' ברור אחד רבינו שלמה בר' יצחק בעל הפ"י ורבינו שלמה בר' שמשון. ואותו היה חתום עצמו שמשון. ועיין לעיל באות י"ב דברתי אדותיו. וגם ר' שלמה בר' שמשון הי' תלמיד מרבינו יעקב בר' יקר. עוד בסדור ה' איסור והיתר ומעשה בא לפני רבינו יעקב בר' יקר. על כך חולבת שהכניסיה בקדירה של בשר ושיער בששים, וכ"ה בפרדס סי' רל"ח; ר' יעקב בר' מאיר (ה' ד"ה) במאמר סדר תקיעות. הובא ורבי יעקב וצ"ל בן רבי מאיר הגהיג במקומו לתקוע קשריק לזכרונות ולשופרות כמו למלכות כו'. הוא ר"ת נכד רשיי והוא הוספה. עוד שם במאמר ית' דברי הפסח הובא וכן אמר לנו רבי יעקב בשם אביו ואולי הכוונה לרבינו יעקב בר' יקר שאמר בשם אביו ר' יקר. אחר ה' שמחת תורה נמצא הוספה ורשום זה אשר פסק הרי יעקב בר' מאיר וצ"ל. והוא בענין מין במינו בששים. ואין זה שייך כלל להדינים המובאים שם. רק הוא הוספה והובא שם ורבינו שלמה הגיה (ולא הביא זקני) ועוד שם וכן הי' נהגין חכמי נרבנו. ועוד יש מהן שאין שומעין לפיכך רבינו שלמה. וכל התשובה מר"ת הוא כפי הישר סי' שפ"ג:

ר' יצחק הלוי (ה' ר"ה) ובכ"ר נחלקו כל חכמי הדור על מוספי ראש השנה הנאון רבי יצחק. הכוונה לרבינו יצחק הלוי רבו של רשיי. ובמחז"ו סי' שכ"א

(צד 357) הובא ג"כ וכבר נחלקו גדולי הדור על מוספי ריה הגאון ר' יצחק הלוי ורבו, וכן הובא בשב"ה"ל סי' רצ"ז וז"ל ובמנהגות הגאונים דל מצאתי בלשון הזה שכבר נחלקו גדולי הדור על מוספי ריה הגאון רבינו יצחק הלוי ז"ל כו', ונשלחו הדברים לר' שלמה ג"ע וכו' והכריע כו', וכן הוא בס' האגור סי' תתקכ"ב, ובסדרו הובא כישגישלחו לרבינו נשמתו ערן הדברים בא והכריע כו', והובא שם החשובה מרשיי וחתם שלמה בר יצחק, ובתשובת רשיי כתוב ג"כ ועתה שמעתי שהנהיג רבינו יצחק הלוי. עוד שם ואם רבינו יצחק הלוי שם דברים על לבו ופור בשעת המכנסים אומר אני מקים הניחו לו אבותיו [להתנדר בן] ועל שתייהם אני אומר וקורא ועמך כלם צדיקים. ובמחזיו צד 358. עוד שם בסדרו והגאון רבי יצחק הלוי ביטלו בווארמישא, וכיה במחזיו צד 360 הובא והגאון ר' יצחק הלוי ביטלו בגרמיזא, ובשב"ה"ל סי' רפ"ז הובא ג"כ ביטלו בווארמישא. בסדרו ה' סוכה נשאל את רבינו יצחק [הוא ר' יצחק בר יהודה] על קורות ורהיטין כו' וגם סגן לוי נשאל והשיב כמו כן כו', וכיה במחזיו סי' שניש (צד 413) וסגן לוי הכוונה בהמלות סגן לוי לרבינו יצחק הלוי, עוד שם אבל רבינו יצחק הלוי פי פשמתו ועוקצתו שניהם כונב כו', הובא במחזיו סי' ששיט (צד 431). עוד שם הורה ר' יצחק הלוי שאין מונעים מן הנשים לברך על לולב וסוכה, והיא במחזיו סי' שניש (צד 413), ועיין בראב"ן סי' פ"ג, עוד שם הלי' איסור והיתר סגן לוי השיב בתשובתו של רבי שלמה בר יהודה, וכיה בס' הסדרים ושם איתא סגן לוי השיב בתשובתו לרבינו שלמה בר יהודה עכ"ל, כמו שהוא בפרדס סי' רל"ח סגן לוי רבינו יצחק הלוי (ר"ל סגן לוי) שהוא ר' יצחק הלוי) השיב לתשובתו לרב שלום בר יהודה, ובהקדמה לשב"ה"ל (דף ט) הבאתי כי בחיב כ"י סי' כ"ז הובא הר"י שלום בר יהודה והביא שם ר' יצחק לוי השיב בתשובתו לר' שלום בר יהודה, עוד שם בסדרו ור' מאיר בר שמואל העיד שכך אמר לו רבי יצחק הלוי, וכיה בפרדס סי' רל"ח ובשב"ה"ל שם חיב כ"י סי' כ"ז ושם הביא כ"י ר' יצחק לוי אמר לר' מאיר בר שמואל, ור' מאיר בר שמואל הוא חתן רשיי אביהם של הרשב"ם ור"ת, ועיין אדותיו לעיל בס' "יב":

ר' יצחק בר יהודה (ה' סוכה) נשאל את רבינו יצחק על קורות ורהיטין כו', וכיה במחזיו סי' שניש (צד 413), הכוונה לרבינו יצחק בר יהודה, עוד שם הלי' י"ז בתמוז הובא ורוב הגאונים שבלותר נהגו שלא לאכול בשר ושלא לשותת יין משנכנס אב עד ת"ב, והגאון רבי יצחק בר יהודה היה אוכל ערב ת"ב ביצה כו' ובמחזיו סי' רס"ד (צד 224) יש פרושים אוכלין ביצה אחת לברכה מין מאכל שאין לו פה, כגון ר' יצחק בר יהודה, ובפרדס סי' ק"ס כתוב והגאון ר' יצחק חסדים המלות בר יהודה, וגם בשב"ה"ל סי' רס"ה הובא סתם והגאון רבינו יצחק זצ"ל, וכיה ת"ב הובא כגון הר"י יצחק בר יהודה, עוד בה' הנוכה רבי יצחק בר יהודה נשמתו ערן, וכיה בכ"י עפשטיין ובמחזיו סי' רל"ז (צד 201) כתוב, יצחק בר יהודה וזה נכון יותר כי היא חתימתו על המאמר, עוד שם ומצאתי כתוב בשם רבי יצחק בר יהודה ג"ע שאמר משום רבי יעקב [בר יקר] הוספתי, בר יקר' וכן הוא לנכון במחזיו סי' רל"ז (צד 201) וכן הביא רשיי שנת כ"ג ע"א ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משום רבינו יעקב, עוד שם בסדר פירשת ישקלים כיה נמצא במחזיו סי' רל"ח (צד 203) ובמאמר הזה נמצא, ושמעתי שנחלקו שני גדולי הדור במייאנצא ר' יצחק בר יהודה ור' שמואל בר דוד הלוי וכיה בפרדס סי' קצ"ח, עוד בה' פסה במאמר דין מורסן בפסה, נמצא חתום, יצחק' עוד שם ואני יצחק הפשתי בכל פרק אלו עוברין ולא

מצאתי, הרשדיל באגרות שד"ל כאשר הביא כי קנה הכ"י סידור מרשיי, כתב כי נמצא בסידור הובא ר' יצחק בן דורבלו [הוא הוסיף במהוור ווישרי הרבה מאמרים] וכוודא' כיון הרשדיל להמאמר ואני יצחק ולדעתי הכוונה לר' יצחק ב"ר יהודה, עוד שם יתר דיני הפסח הובא הרבה שאלות המתחילות, וששאלתי ונמצאים גם במחזיו (צד 288) ושם בסי' פ"ב וסי' פ"ט סיים יצחק ב"ר יהודה, וכן בפרדס סי' ק"גב אילו תשובות שאלות של ר' יצחק ב"ר יהודה וכל השאלות הם לר' יצחק ב"ר יהודה השאלה מה לילך אצל גוי המכירה, הובא בשבתי' סי' רמ"ד בשם ר' יצחק ב"ר יהודה, עוד שם בסדור הלי' איסור והיתר והרב ר' יצחק ב"ר יהודה בשם רבו רבי אליעזר אמרו כל ימיו (והשיאנו בריה ויריב) וכיה בפרדס סי' רל"ח, ועיין לעיל סי' י"ב דברתי אדותיו :

ר' יצחק ב"ר שמואל (ה' ריה) הובא ורבי יעקב בן רבי מאיר וצ"ל הנהיג במקומו לתקוע קשרית כו', ושם הובא והיר' יצחק בן אחותו מוסיף על דבריו, הוא רבינו יצחק ב"ר שמואל מדנפיר, והי' נכדו של רבינו שמחה מווישרי, וכן אחותו של ר' יצחק והרשב"ם והוא נקרא גם ר' יצחק הזקן, והוא ר"י הגדול בתוס' עיין מבוא למחזיו (צד 32), ובנחלת שד"ל (צד 26) :

ר' מאיר ב"ר יצחק (הלי' ריה) ושמעתי מפי צדיק רבי מאיר ב"ר יצחק שמסדרין כו', וכיה במחזיו סי' שכ"א (צד 358), וכן בשבלי הלקט סי' ר"צ הובא ג"כ התשובה מרשיי שכתב ושמעתי מפי אותו צדיק ר' מאיר ב"ר יצחק וצ"ל שמסדרין, הוא ר' מאיר שליח צבור, ובמחזיו סי' קנ"ה (צד 142) הובא ר' מאיר ב"ר יצחק שליח צבור מוורמייזא דקרק שצריך לומר עלינו ועל כל עמו ישראל כו', וכן נהג לומר בציבורא בוורמייזא ורשי' אמר י"שה, עוד בסדר אתה קדשת הכי' רבי מאיר שליח ציבור ההגון היה מתקן הדבר כן, וכיה במחזיו סי' ק"ג (צד 82), ובפרדס סי' ג' הני' כהונן היה מתקן, ובשבתי' סוף סי' ע"ז ור' מאיר ציר נאמן וצ"ל היה מתקן הדבר כך כו', כוונתו לר' מאיר שליח ציבור, והוא ההובא ברשי' תהלים ע"ג י"ב יהושע ו' ט', ובתוס' ריה י"א ע"א ריה אלא, ועיין עמודי העבודה (צד 162) :

ר' מאיר ב"ר שמואל (ה' איסור והיתר) ור' מאיר ב"ר שמואל העיד שכך אמר לו רבי יצחק הלוי, וכיה בפרדס סי' רל"ח, וכיה בשבלי הלקט חיב כ"י סי' כ"ז, והוא התן רשיי אביהם של הרשב"ם ור"ת :

רב משה גאון (סדר אתה קדשת) והכי אמר רב משה גאון יחיד שמעיה לבילי שבת ולא התפלל אתה קדשת כו', וכיה במחזיו סי' ק"ה (צד 83), וכן הובא בשמו בסדר רב עמרם גאון דף כ"ה ע"ג, וכן הובא בפרדס סי' ג' ובשבתי' סי' ס"ז ובעל שם הגדולים הביא וז"ל רב משה גאון דור ה' לנאונים במתא מחסיא וסמכו רב כהן צדק, והיה שנת ד"א תרין ושמו רב משה כהן בן יעקב כו' :

ה"ר משולם ב"ר משה (הלי' ריה) ור' משולם בר משה שאל את פי אריות יושבי ירושלים עיר הקודש והשיבו שאומר והשיאנו בריה ויריב, וכיה במחזיו סי' שכ"א (צד 360), וכן הובא בשבתי' ע"י רפ"ו (קליה ע"א) גם בפרדס סי' קס"ה, וכן במרכי' סוף ריה, ופי' הם האריות האלה, עיין קבוצת חכמים (צד 58) ובהחקר שנה ראשונה (צד 217) :

רבי נתן (הלי' סדר תענית) והכי אמר רבי נתן שאינו מנהג אצלנו לומר י"ג מידות בתפלתו של יחיד, וכיה במחזיו סי' רע"א (צד 232) וכן הובא בסדור רב עמרם גאון (דף ל"ה ע"ב), גם הובא כן בשמו בסדר אויח סי' תקס"ה, ובשבתי' סי'

כִּשׁ הביא זה ויכנהו ר' נתן נאון, ועיין בשם הגדולים אות נ' סי' 20 ובהערות בסוף הספר סי' נה :

ר' נתן ב"ר יחיאל, (הלי' ריה) בענין לתקוע עשרה קולות כל פעם ופעם והביא שכן הי' מנהג במקומו של ר' נתן ב"ר יחיאל שסדר העירוק כמו שכתב בערך ערב, הוא בערך ערב א' ע"ש, וכן הביא בכרי העירוק האזינו ה' ריה סי' סד, וכן במרדכי ה' ריה סי' תשיך, ועיין בערוך בהערות הרב הגדול מהר"ר הי' ד"ר קאהוט ז"ל, ולדעתי היא הוספה בסדרו רש"י :

רב נטרונאי נאון (הלי' סי' כ) וכן אמר רב נטרונאי בר הילאי ראש ישיבה ת"ב שחל להיות במי"ש כו', וכיה במחזיון סי' רס"ז (צד 224), עוד שם הלי' ק"ש ושאלו מקמי רב נטרונאי נאון אודות כלילי שבתות אומרים ברוך ה' לעולם אמן ואמן, והביא וכן מנהג בישיבה שלנו וכבית רבינו שבבבל, והכי אמר רב רב שלום נאון וכו' וכבית רבינו אין מנהג כן כיה במחזיון סי' ק"ב (צד 81) והוא נובע מסדר רב עמרם נאון, וכן הובא בפרדס סי' ג', וכן הובא בשבה"ל סי' ס"ה, ומה שהזכיר וכבית רבינו, אין הכוונה לרש"י ז"ל, רק כן הובא ברב עמרם נאון בסדרו, עוד שם בסדרו רש"י והכי אמר רב נטרונאי נאון ריש מתיבתא יהודי שטעה בלילי שבתות ולא התפלל אתה קדשת, וכיה במחזיון סי' ק"ה (צד 83), ובפרדס סוף סי' ג', עוד שם סדר שחרית של שבת שאלו מקמיה רב נטרונאי, כהן עם הארץ, וישראל ת"ת, איזה מהן יש לקרות בתורה תחילה, הוא במחזיון סי' קכ"ג (צד 93), והוא נובע מסדר ר"ע נאון ז"ל, עוד שם והכי אמר רב נטרונאי נאון דוכתא דמצלי ביה עשרה כו', הובא ג"כ במחזיון סי' קכ"ד (צד 94), הוא ג"כ בסדרו רע"ג, ועיין בסדר אריה סי' קמ"ג, עוד שם וכך אמר רב נטרונאי נאון וצ"ל אלו שאין מתרנמין ואומרים אנו אין צריכין לתרנם כו', הוא נובע מסדר רע"ג, והובא במחזיון סי' קכ"ד (צד 98) : עוד ה' הבדלה, והכי שדה רב נטרונאי נאון, ביום הכפורים אעיג שחל להיות בחול מברכין על האור כו', וכיה במחזיון סי' קנ"ג (צד 119), עוד סדר שחרית של פורים, והכי אמר רב נטרונאי נאון ריש מתיבתא בהלל ובמגילה ובק"ש אם ספק ושהא כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש כו', כיה בסדרו רע"ג, וכיה במחזיון סי' רמ"ג (צד 208), ועיין שבה"ל סי' קצ"ה, עוד הלי' סדר תענית ושאלו מקמיה רב נטרונאי נאון ריש מתיבתא שיצ שמרננים עליו דברים רעים מהו להוציא ולהכניס אחר תחתיו, הובא בפרדס סי' כ"ז ע"ש, וכן הובא כן בשבה"ל סי' י', ועיין או"ז היא סי' קמ"ז, וכיה במחזיון סי' רע"א (צד 233) :

רב עמרם נאון (ה' יו"ב) במאמר המתחיל עייב טובל אדם עצמו, הובא ובסדר רב עמרם מצאתי שליח ציבור יאמר הוידוי בפני הקהל כדי להוציא את הרבים ודי הוהבם, וכיה במחזיון סי' שמי"ג (צד 374) : עוד בה' ת"ב ובסדר רב עמרם מצאתי בת"ב שחרית ומנחה אומר נהם כו', וכיה במחזיון סי' רס"ח (צד 229), עוד בענין ואתה קדוש הביא מפורש בסדר רב עמרם, וכיה במחזיון סי' קל"ה (צד 108), ובסדרו לפנינו הני' משונה, עוד שם סדר אתה קדשת, והכי אמר רב עמרם נאון כוס של קידוש כל שלא בירך עליו ברכת המזון חייב לברך עליו ברכה אחת מעין שלש כו', וכיה במחזיון סי' ק"ה (צד 85), וכיה לפנינו בסדרו, ועיין שבה"ל סי' ע"ד וסי' קמ"ה, ועיין טור או"ח סי' רע"ב :

רב פלמוי (ה' סוכה) דיח ערבית ושחרית, הובא והכי דאמר רב פלמוי בר אבוי ראש ישיבה ובמחזיון סי' שע"ז (צד 437) מובא זה, וכתוב, והכי אמר רב פלמוי נאון :

רב צדוק ריש מתיבתא (ה' סוכה) וכן אמר הטעם אדונינו מאיר עינינו מר רב צדוק ריש מתיבתא ז"ל, והוא במחזור ווישתי סוף סי' שעיה (צד 440) וזה מוסב למטה לסי' שעיש ולא יפה הצינו במחזיו זה בסוף סי' שעיה, ודברי רש"י נובעים מסדור רעיג רף מיב, והובא זה בשמו בשבחה"ל סי' ק"ל (רף ניב ע"א):

ר' קלונימוס (בפ"י הגדה) מפי ר' קלונימוס איש רומי, וכיה במחזיו סי' צ"ח (צד 390), והוא המובא ברש"י ביצה כ"ד ע"ג, גם אתה בא אלי מכתב מנרמיישא שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל הש"ס והורה כן:

רבינו שלמה בר' יצחק (רש"י) (הל' ריה) דיה ולימא זמן כיום שני של ריה חתום שלמה בר' יצחק, וכיה במחזיו סי' שי"ב (צד 357), עוד שם דיה וכבר נחלקו כל חכמי הדור כו' כשנשתלחו הדברים לרבינו ני"ע בא והכריע כדברי האומר כו', והובא תשובת רש"י, ובסוף חתום שלמה בר' יצחק, וכיה במחזיו סי' שכי"א (צד 357-359) וכן בסדור סוף הל' ריה חתום שלמה בר' יצחק, וכן בסוף ה' י"ב חתום שלמה בר' יצחק, וחסר במחזיו צד 396, עוד בה' סוכה גם זה עומק הלוך סוכה רבינו שלמה, וכן בה' לולב חתם שלמה בר' יצחק וכיה במחזיו סי' שעיד' (צד 435), עוד בה' פסח דרך ארוך מפורש וטעמו מפי רבינו שלמה, וכיה במחזיו סוף סי' ס"ז (צד 283) וז"ל שם וגם סדר ארוכה מכואר במדרשין טעמין ונסדר מפי רבינו שלמה יזכור לברכה טובה, ובתחלת הלכות פסח כתוב מבווארות מבית מדרש של רבינו שלמה בר' יצחק צרפתי ז"ל, וכן אחר סיום סי' הגדה חתום שלמה בר' יצחק, ובסוף הל' אבל נמצא שאלה שנשאל לרש"י אם אבליים מן המנין, וחתום שלמה בר' יצחק וכיה במחזיו סי' רפ"א (צד 249), עוד סדר ריה חתום שלמה בר' יצחק, וכיה במחזיו סי' רכ"ז (צד 193), ועיין חוסי' ברכות י"ד ע"א דיה ימים שהביאו את המחזור ווישתי, בסוף ה' שבת וריח סיים סלוקי סדר כל התפילות וכל עניניהם שסידר רבינו שלמה, עוד בסוף נקיות הבשר, סליק נקיות הבשר דרבינו שלמה, ועיין לעיל בס"י י"ב:

ר' שלמה בר' שמשון (ה' לולב) אני החימי נשאלתי אם אומר זמן בנשילת לולב בשני ימים של חג כו', ובסוף חתום שלמה בר' שמשון, ועיין מה שכתבתי לעיל בערך רבי יעקב בר' יקר בסופו, עוד בה' שני ימים טובים חתום שלמה בר' שמשון, וכיה במחזיו סי' ק"ז (צד 303) ובכ"י מס' הדברים החתימה שלמה בר' יצחק, עוד ה' איסור והיתר שאלו את ה' שלמה בר' שמשון על בשר בחלב ואמר שעיריו בששים כו', וכן הוא בפרדס סי' רל"ה, ולעיל בערך רבינו יעקב בר' יקר הבאתי כי ר' שלמה בר' שמשון ה' תלמיד מדינו יעקב בר' יקר, והוא ה' חותם עצמו ששון:

ר' שלמה בר' יעקב (סוף ה' י"ז בתמוז) נמצא הוספה וחתום שלמה בן הרב ר' יעקב זצ"ל, הוא בן רית, ובשכלי הלקט סי' ט"ו הביא וז"ל ובספר שבו סדר זרעים ומועד ירושלמי שהיה של רבינו תם כתוב בתחלתו איר יוסי כמו שכתבתי, ובמדרמה שהוא כתב יד החבר ר' שלמה בן רבינו תם זצ"ל, ואחר סיום הדבר כתב רבינו בכתב ידו הניכר לי כו' וכן הובא בן במחזיו סי' פ"ב (צד 51), ובסוף חתום יצחק בר' שמואל זלה"ה, והוא רבינו יצחק בעל התוספות, והוא ר' יצחק

הוקן והוא בן אחות רשבים ורית וריבים, עיין שהיג אות ו' סי' שעיד וכן ה"י נכדו של רבינו שמחה בעל מהו"ו, עיין לעיל בערך ר' יצחק ב"ר שמואל :

רב שלום גאון (סדר שחרית של שבת) הובא והכי אמר רב שלום גאון בענין לעמוד לפני ס"ת, לקוח מסדור ר"ע גאון דף כ"ח והובא במהו"ו סי' קכ"א

(צד 91), עוד שם הרב שלום גאון ריש מתיבתא דמתא מהסי' שדר הכי, לומר בתפילה של שחרית של שבתות וימים טובים וביום הכפורים פעמים באהבה שמע אימרים וכו', וכ"ה במהו"ו סי' קכ"ח (צד 99), ועיין בפרדס סי' ד' ושם איתא ר' משה ור' שלום, עוד בסדר בסדר שחרית של חנוכה והכי אמר רב שלום גאון וסיים וכן מנהג בשתי ישיבות, והוא במהו"ו סי' רל"ח (צד 202), ובפרדס סדר הנוכה סי' קצ"ח :

ר' שמואל ב"ר דוד (סדר פרשת שקלים) כתיי מהחכם הגדול הריא עפשמיין (והסר בסדור שלפנינו) אחר הסיום מפני כבוד הציבור מתחיל וקרוין

ו' בפרשת היום, ובמאמר הזה נמצא ושמעתי שנחלקן שני גדולי הדור במנצא ר' יצחק ב"ר יהודה, ור' שמואל בר דוד הלוי, וכ"ה במהו"ו סי' רל"ט (צד 203) ובפרדס סי' קצ"ח, וכן הובא בשב"ה"ל סי' קצ"ז, וגם רש"י סנהדרין צ"ז ע"ב הביאו, ובמהו"ו סי' קצ"ג (צד 93) הובא בהוספה שם הגאון רב שמואל בר דוד הלוי הורה שמתריס לויים לקרות כתורה אפילו שלא במקום כהן בכל ענינים בין בראשונה בין באחרונה כמו ישראל, והובא בשב"ה"ל סי' ל"ד, וכן הובא כן בלקושים בסוף ספר הפרדס (דף ג"ח ע"ג), ועיין האורה סי' קי"ג הערה מ"ב ועיין לעיל סי' י"ב :

רבי שמואל (סדר ה' פסח) דין מורסין בפסח, הובא וכן פסק רבי שמואל מנוחתו כבוד, עוד שם בסופו ואני שמעתי משום רבי שמואל שאין צריך לזרוק מים קרים להדיח לאחר הגעלה כו' אולי כוון לרבינו שמואל ב"ר מאיר (הרשבים) :

רבי שמואל (שם) בדין מורסין בפסח מפי רבי שמואל מפליט, כפי הסדרים כ"י מפורש רבינו שמואל מפלמט, כלי ספק צ"ל מפליאו, והוא [Folaise] :

כך) שמות הספרים המובאים בסדור :

בראשית רבה (בענין ואתה קדוש) הביא ומצאתי סיני לדברי בבראשית רבה בפרשת וירא אליו, אלהים נצב כו' עומד אין כתיב אלא נצב, וכן

הובא במהו"ו סי' קל"ח (צד 108), הוא בביר פמ"ח אות ז' באיזה שינויים, והובא גם בפרדס סי' ב' (דף ח' ע"א), עוד שם הובא ועוד שם מצינו הייתי ביום אכלני

חורב ומה היה ריביל אומר אחמשה עשר שיר המעלות שבספר תהלים, שנאמר ואתה קדוש יושב תהילות ישראל, ישראל סבא כו', הוא בביר מעיד סי' י"א, והובא שם

הכתוב זה עשרים שנה והוא קרא שלאחר הייתי ביום, ודורש על ותדר שנתי מעיני, וגם זה הובא במהו"ו שם וגם בפרדס שם, ועיין במדרש תהלים מומר קכ"ד ובהערות שלי, עוד שם סדר שחרית של שבת הובא ואף בבראשית רבה כי בו שבת מכל

מלאכתו אתמהא לא כך א"ר ברכי' בשיר יהודה, כו' סימון לא בעמל ויגיעה ברא הקביה את עולמו כו', הוא בביר סי' אות ט', ועיין שם סי' אות כ', הובא גם במהו"ו סי'

קל"ט צד 109, ובפרדס סי' ד', עוד שם הובא מצינו בביר ויחן את פני העיר שנכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומים מבעוד יום הרא דאמרה ששמר יעקב אבינו את השבת, הוא בביר פי"א אות ז' ומע"ט אות ו', והובא גם במהו"ו סי' קל"ט (צד 109),

ובפרדס סי' ד' (ש' ע"ב), עוד שם דין עשיית הציצית הובא בבראשית רבה כתוב

כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לברך הנוד זה אם יש נקב כחידרה של מחש כל רוחו יוצא ממנו. והקביה ברא בו נקבים נקבים הרבה ורוחו משתמרת בקרבנו הרי ועושה נפלאות כו'. הוא בכיר פ"א אות נ', והובא גם בהאזרה ח"ב סי' ס"ה. ובאזרה סי' נ"ט. והובא בתוס' ברכות סי' ע"ב ד"ה מפליא. וכן הובא בשבהיל סי' נ' בשם רש"י:

ספר בשר על גבי נחלים (הל' יוי"כ) במאמר המתחיל וקורין שלשה (במנחה יוי"כ) מן כמעשה אי"ן מצרים וסיים כך נמצא כתוב בתשובת בשר על גבי נחלים ממנהג שתי ישיבות. והובא במחזיון סי' שניה (צד 394) ועיין לעיל סי' י"ג:

הגדה (הל' קיש דמיטה) הביא ואמרינן בהגדה שיר של פנעים משה רבינו אומר בשעה שעלה לרקיע כו'. הוא במדרש תהלים מזמור צ"א אות ב' ונשנה גם במדרש במיר פ"ב. עיין שם בהערה י"ב מה שהעירתי בזה. וכן הובא במחזיון סי' ע"ח (צד 48). ושם איתא ואמרינן באגדה. עוד בהל' פסח במאמר המתחיל ומביאין לפניו קערה. הביא ומצינו באגדה בא הכתוב ולימד על סתחבו ללמד על פירעה וכן ברש"י ישעי' ל' כ"ט כליל התקדש חג בא ללמד על סתחב ולימד על פירעה שאמרו הלל כליל אכילת פסחים מדרש תהלים עכ"ל. כוונתו למדרש תהלים מזמור א' אות ב' ועיש בהערה רס"ו. וראיתי כי הזכאה האגדה הנ"ל גם במחזיון סי' ס"ט (צד 284). ובפרסם סי' קל"ב (כ"ז ע"ד):

הלכות גדולות (הל' ר"ה) עד כאן מצאתי בהלכות גדולות. ובמחזיון סי' ש"ט (צד 356) הובא עד כאן מהלכות גדולות פסוקות דרב יהודאי נאון. וכן בסדר הל' יוי"כ הובאו מאמרים גדולים מבהיג ובסוף ס"ס עד כאן מהלכות גדולות. וכן הובא במחזיון צד 381. עוד בהל' סוכה עד כאן מן הלכות נאון צ"ל מן הלכות רב יהודאי נאון. ובמחזיון צד 409 עד כאן מן הלכות גדולות. בהל' לולב הביא בהלכות גדולות, וכ"ה במחזיון צד 423. עוד שם וכן מצאתי בהלכות גדולות וכ"ה במחזיון צד 424. עוד שם גם זה מצאתי בהלכות גדולות. כ"ה במחזיון צד 426. עוד שם וכן מצאתי כתוב בהלכות גדולות דלא צריך לומר זמן בסוכה ולולב כו' ובהלכות לולב דקמפרש מר רב יהודאי תני הכי, וכ"ה במחזיון צד 435. ובסוף הל' שמחת תורה הביא ורב יהודאי פסק בהלכות גדולות. וכן בהל' פסח הביא ובהלכות גדולות כתוב בלשון זה. כל חמירא דאיכא ברשותי ולא ידענא ביה לבטיל ולהוי כעפרא וכן עיקר. וכ"ה במחזיון צד 254. ועיין לעיל סי' י"ג. אחר הל' שמחת תורה הוספה מ"ת והובא והלכות גדולות וכל אספמיא פוסקין, והביא גם הבהיג בהל' המזן בפסח:

הלכות קטועות (הל' ר"ה) הובא תשובה מר' יוסף טוב עלם ב"ר שמואל והביא ומה שחקקתם בפנינו מצינו בהלכות קטועות כו'. לא שמענו מעולם לא בכתב ולא בעל פה ולא תעשו כך שאין מנהג אלא כמו שפרשנו לכם ואל תטעו באותן הלכות קטועות כי טעות הוא. וכן הוא במחזיון צד 353:

ספר יצירה (סדר שהרית של שבת) הובא נמצא בספר יצירה למה נברא מעשה בראשית בששת ימים ולא ביותר. ולא בפחות אלא אתה למד אלהותו של הקביה נ' כתות המעידין על הקביה ועל ישראל ועל השבת וכשאתה תחלק ו' ימי בראשית ל' חלקים תמצא בכל אחד מהן כת הראוי להעיד שני ימים כו'. הובא במחזיון סי' קל"ח (צד 108). ובפרסם סי' ד' (ט' ע"א). ועיין בתוס' הגנה נ' ע"ב ד"ה מי הביאו זה בשם מדרשו. וגם בעל שבהיל סי' קכ"ז והשור או"ח סי' רצ"ב הביאו בשם

מדרש ולא נמצא מזה בס' יצירה. עוד הלי' היה מיושבים לפני רבי ובכך הן פהרך, וכך הוא ישם שהאותיות שלו עולות למנין אני והוא, הן פהרך, ובכך הן כבוד, אנה ה' הן כבוד אני והו מפורש בספר יצירה, וכיה במהרו ס"י שביה (צד 366), ועיין שבהיל ס"י רפ"ו, ועיין תשובות הגאונים שערי תשובה ס"י רצ"ז תשובה לרבינו האי גאון: ירושלמי (הלי' ריה) בלותר רובם הי' אומרים והשיאנו בריה וויב כו' והביא ריהה לדבריהם ממס' ברכות ירושלמי בפרק הדואה, הוא בירושלמי ברכות ס"ט היב שמואל אמר צריך לומר והשיאנו, וכיה במהרו ס"י שביא (צד 360), עוד בהלי' לולב המתחיל תיר העושה לולב לעצמו ור' הננאל איש רומי פירוש כו' ואהוב הביא וכן קבלנו מרבינו האב וציל והעמדנו בעיקר הדבר מתלמוד ארין ישראל, ובמהרו ס"י שס"ה (צד 424) וכן קבלנו מרבינו הרב וציל, יש לתקן מאבינו הרב ובהרי"ן נאות דף ק"יב, ובמנהוג הלי' אחרון ס"י ליג הביא ופי' ריה ונענוע זה גולתי מולך ומביא מעלה ומוריד וכך קבלנו מרבינו האיב והעמדנו בעיקר דבר מתלמוד ירושלמי דגמס התם צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר כו', ונקוד על מלת האב בטעות, וכיון בזה לאבינו רבינו הושיאל שהי' אביו של רבינו הננאל, עיין במהרשיה במהרו שם, והכוונה לירושלמי סוכה פיג ה"ח (דף ג"ג ע"ד), וראיתי כי הובא גם בעירך ערך נע ב' והרב הגדול ר' קאהוש הביא שם בהערה ז' בפ"י הרי"ח איתא וכן קבלנו מרבינו האי וציל, והעמדנו עיקר דבר זה מתלמוד אי', לכן יותר ברור שציל, וקבלתי מרבינו האי, ודברי הירושלמי הביאו הכמי התוס' סוכה ל"ז ע"ב דיה כדי בשם העורך, עוד שם סדר פרשה שקלים מצינו במגילת ירושלמי למה קורין מועדות בכל זמן וזמן מעניינו של יוס, שנאמר וידבר משה את מועדי ה' שאין תיל וידבר שאנו יודעין שמישה אמר לישראל מה תיל וידבר, לומר לך שמישה תיקן לישראל שיהיו דורשין בכל יום מענינו של יום כדי שישמעו העם ושהיו דורשין מענינו של פרק ופרק כו', לדעתי ציל במגילה ירושלמי ולפינו בירושלמי מגילה פ"ד היא (דף ע"ה ע"א) מובא רק משה התקין את ישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חרשים ובחולו של מועד שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, עוד שם ה' טהרת כלים הביא האוכל מצה בעיפם כאלו בא על ארסחתו בבית חמוי ולוקה בתלמוד ירושלמי, העיין אינו מוסב למשה רק למאמר שלפניו והוא בירושלמי פסחים פ"ג ה"א, והובא גם במהרו ס"י כ' (צד 260), וכן הובא הירושלמי בהאורה היב ס"י ל"ה וכן באויה ס"י י"ט, עוד בה' פסח סדר ארבע נוסות הביא שכך שנו רבותינו שבארין ישראל, ובמהרו ס"י ע"ג (צד 286) שכך שנו רבותינו בתלמוד ירושלמי שבאי' יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר, ובפרדס ס"י ק"ב הובא כמו בסדר והוא בירושלמי פסחים פ"י ה"ח (דף ליג ע"ד), אהר פ"י הגדה מתחיל בסדר והלכתא אסור לציייר מצה הובא ואמרין בירושלמי מודה ר' יוחנן באילפס על ידי משקה כו', ע"ד שם דין מירסין בפסח והתניא הסכינן מלבנין באור ומוקי ומפריש בירו' כסכינן מאי לאו דומיא בשפודין אדוכין שצולין בהן בשר שעיקר תשמישן באור:

מדרש (סדר שחרית של הנוכה) כמדרש מומור שיר הנוכה הבית לדוד, שבע הנוכות הן כו' כיה בפרדס ס"י קצ"ח (ל"ז ע"א), ומחרו ס"י רל"ג (צד 203), הוא בפסיקתא רבתי פ"ב פ"סקא דהנוכה כמה הנוכות הם, שבע הנוכות הם והנוסחא משונה קצת, עוד שם, בתנהומא בפסיקתא במדרש ותשלם כל המלאכה, מאד עמקן מהשבותך אור הנינא בכיה בכסליו נגמדה מלאכת המשכן, נעשה מקופל עד אחד בניסן שהקימו משה כו', הוא בפסיקתא רבתי פ"ו פ"סקא ותשלם כל המלאכה אות ה'.

הובא בליקוט מלכים רמז קס"ד בשם פסיקתא רבתי, וכן הובא בפרדס, ס"י קצ"ח (ל"ז ע"א), ובמחזיו ס"י תל"ט (צד 202), וכן העירוני כבר במבוא להפסיקתא ס"י ז' אות ח' על דבר הפרדס שהוא ברבתי ס"י וע"ש גם אות י"ז ו"ח ו"ט :

מכילתא (ס"י הגדה) פ"י אנדה הוא במכילתא, וכן עוד שם כשירד כ"ו אינו מסדר האנדה ואינו במכילתא עם כל שאר האנדה הכתובין על המקרא ארמי אובד אבי ובמחזיו צד 293, ונראה כי הגדה של פסח היתה כתובה בהמכילתא :
סדר עולם (סדר פרשת שקלים) בשני בניסן עשו פרה אדומה כמו שמצינו בסדר עולם, והוא בסדר עולם רבה סוף פ"ז :

מס' סופרים (סדר פרשת שקלים) ועוד פירושו במס' סופרים ובפסיקתא למה באדר גלוי וידוע לפני הקביה שהיה עתיד ה"ן לשקול על ישראל כ"ו.
 הוא במסכת סופרים פכ"א, עוד שם סוף דין ר"ח שנינו במסכת סופרים באחד בניסן הוקם המשכן וייב נשיאים הקריבו קרבנם לייב יום כ"ו, הובא בפרדס סוף ס"י ר"ז, וכן במחזיו ס"י רנ"ז (צד 222) והוא במס' סופרים פכ"א, עוד ח' תפלת שני ימים טובים, ובמס' סופרים יש מעין דבר זה הוא במס' סופרים פ"א ה"ד וכן הובא במחזיו ס"י ק"ו (צד 303), עוד שם בדין עשיית היציאת מצאתי במס' סופרים כך היה מנהג טוב בירושלים לחנך בניהם ובנותיהם מקטנם ביום צום ובן שנה עד עצם היום כ"ו, הוא במס' סופרים פ"ח ה"ח, עוד שם גם זה ממסכת סופרים ביום שהשיבו את רבי אליעזר בן עזריה בישיבה פתח ואמר אתם נצבים כולכם וגו', הוא ג"כ במס' סופרים פ"ח ה"ז, עוד שם סוף דין ר"ח שחל להיות בשבת הובא ואין מברכין על הירח אלא במורש כשהוא מבושם ובכלים נאים במס' סופרים, הוא מס' סופרים פ"כ ה"א :

פסיקתא (ה' ר"ה) סמכו על מה ששנינו בפסיקתא בפרשת בחודש השביעי כאחד לחודש, כך פתח רבי תנחומא לעולם ה' דברך נצב בשמים כ"ו, ציל בפסקא בחודש השביעי, והוא בפסיקתא רבתי פ"מ ס"י ב', והובא במחזיו ס"י שכיח (צד 368), עוד בסדר שחרית של חנוכה בתנחומא בפסיקתא במדרש ותשלם כל המלאכה הבאתי לעיל בערך מדרש :

שאלות (ה' י"ב) ובשאלות דרב אחאי נאון בפרשת נשא אמר הלכה כ"ו יוסי דבנעילה סלקין, במנחה לא סלקין כ"ו, וכן הובא במחזיו ס"י שניה (צד 394), לפנינו ליתא, עוד אחר ה' שמת תורה נמצא הוספה מ"ת הביא שם את השאלות דרב אחאי :

שחרר טוב (מדרש תהלים) (סדר שחרית של שבת) ודרש מקרא זה וישב עמי בנוה שלום ובמשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות עמי ששמרו משמרת השבת וזכה לישב בנוה שלום, וזכה בפרדס ס"י ד' (ט' ע"א), ולא נמצא לפנינו, ובמדרש תהלים מוזמר צ"ב אות ה' נדרש בסגנון אחר, עוד בה' פסח ד"ה והקוראין צריכין שיהו שלשה, הביא שמצינו במדרש ש"ש כדי שיאמר האחד לשנים, הודו לה' כי טוב, הוא בש"ש מוזמר קי"ג אות נ', וכן הובא במחזיו צד 284, ובהאורה ח"ב ס"י מ"ה, ועיין לעיל מה שהכאתי בס"י כ"ב מספר איסור והיתר בערך שחרר טוב :

תוספתא (ה' ר"ה) בתוספתא סדר תקיעות של שלש שיעור תקיעה כשלש תרועות, הוא בתוספתא ר"ה פ"ב, בה' סוכה ד"ה ערבית ושחרית הובא ובתוספתא

דמילה מוכחא הכי, דהניא בראשון קורא ובחמשה עשר יום כו', הוא תוספתא מנילה פיג, הובא גם במחזיון סי' שי"ט (צד 441):

תנחומא (ה' סוכה) וכן אמר ר' תנחומא כל שבועת ימי ההנ מתפללים למללים, וירש האחרון לנשמים. הוא בתנחומא הקדום פתח אות י"ג וכן בתנחומא הדרס מכבר פתח אות ט"ו, והובא גם במחזיון סי' שי"א (צד 443). עוד בסדר שהיית של הנוכה הובא בתנחומא ובפסיקתא במדרש ותשלם כל המלאכה, מאד עמקו מחשבותיך איר הנינא בכיה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן נעשה מקופל עד אחר בניסן שהקימו משה כו', וכיה בפרסם סי' קצ"ה ומחזיון סי' רל"ט צד 202, ובתנחומא פקודי אות ו' הובא בשם ר' הנינא ששה חדשים היה עוסק במשכן ג' חדשים עשו אותו וג' חדשים קיפלו אותו, ובתנחומא הדרס מכבר פקודי אות י"א ר' הנינא אומר בא' באדר נגמרה מלאכת המשכן כו', וכאשר הובא לפנינו בסדרו הוא בפסיקתא רבתי פ"ו, עיין בתנחומא מה שהעירתי בהערה מ"ו. ובמבוא להתנחומא סי' י' אות ט' (צד 92) הבאתי רש"י בס' הפרסם (ה' חנוכה דף מ"ו ע"ג דפוס קושטאנטינא הוא ברפוס ווארשוי סי' קצ"ד) הביא וז"ל בתנחומא ובפסיקתא ותשלם כל המלאכה אמרינן מאד עמקו מחשבותיך אריזו בכיה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן כו' ודבריו אלה הבאתי גם במבוא להפסיקתא אות ו' סי' ט' והעירתי שהוא בפסיקתא רבתי פ"ו פסקא ותשלם כל המלאכה, וחשבתי אז כי הציון, תנחומא' מוסב למעלה אבל כעת עיינתי כי לא נמצא בתנחומא כלל, רק הציון, תנחומא' מוסב למעלה על המאמר שהביא, ובסוף סי' תנחומא', והוא מה שהביא שם, ומה ראו לקרות בימי חנוכה הנוכה המוכח? לפי שעשה משה בהר אותן קיב ימים פעם שלישי מ' יום ויוד בעשרה בתשרי, ונתבשר סלחתי ביום, ובו ביום נאמר לו ועשו לי מקדש, וידעו הכל שנתרצה להם שמחו הכל במלאכת ועשו אותה ברויות, איר שמואל בר נחמני לני' חדשים עשאוה, תשרי מרחשון ובכסלו נגמרה בתנחומא ע"כ, והוא בדרס מכבר פקודי אות י"א.

תשובת הגאונים (ה' י"ב) ד"ה למנהא אחד יחיד ואחד שלית צבור הובא גם בתשובת הגאונים כן, וכיה במחזיון סי' שניה (צד 394)), עוד אחר ה' שמתח תורה נמצא הוספה מ"ית הובא תשובת הגאונים בתשובת רב יהודאי נאון:

כו) באוצר הספרים במינכען נמצא כתב יד קובץ 28/5 והוא ספר הסדרים לרש"י ז"ל והתוקר הגדול מהר"ם שטיינשניידער כתב ברשימה שלו מכ"י של אוצר הספרים הנ"ל דברים קצרים, סדרים של רבינו שלמה (רש"י) ופסקי הלכות בהתחלתו כתוב: איר ברכיה מלך משגר פרוודגמא כו', ובסוף כתוב ועל כן קבעו רבותינו אשר יצר ומפליא לעשות והו עושה נפלאות, ותכונת הכ"י לא הוויע, ואשר הביא בסוף הספר כתוב איר ברכ"י, זה הוא בסוף הלכות העומה, אבל אחר זה נמצא ג"כ ככ"י הוה הלכות טריפות ותיקון נקיות הגבשר וכתוב בסופו, סליקו נקיות בשר דרבינו שלמה' ואחיכ מתחיל אמר שמואל חמשה דברים אמרו חכמים, סנין, וקערה, כבה, סולת, דגים ועופות, ואחיכ התום שלמה בר יצחק, והסופר כתב, סידור רבינו שלמה נשלם, שבה והודאה לאלהי עולם.

וראיתי באוצר הספרים לכן יעקב (אות ס' סי' 208) כתב וז"ל, סדרים של רבינו שלמה (רש"י) ופסקי דינים ברוב שיע או"ה, ובתוכם כמה שערים ודיני טריפות וכמה שירת מרש"י כתב יד מינכען 28/5, ואולי הוא ספר הפרסם שלו עכ"ל, אולם לא כוון

אל האמת, ואין זה ספר הפרס, כמו שתראה להלן. העתקה מן הכ"י הזה ממינכען היתה נמצאת אצל המנוח החוקר רשוחיה ז"ל ובין כ"י שלו אשר מכר לראמסנאש היה נמצא העתקה ההיא, וכעת נמצאים הכתבי יד כולם בלאנדון בבית מדרש הרבנים דשם, ושאלתי את הרב החכם הכולל מוהרים ד"ר פרידלאַנדער נ"י לשלוח אלי הכ"י, ויאות לבקשתי ושלה אלי הכ"י, ועשיתי לי העתקה ממנו, ואני נותן לו בזה תודה מקיורת לבי בעד חסדו וטובו.

ואחר החקירה והדרישה ראה זה מצאתי, כי הוא שוה עם סדור רש"י (אשר נמצא בידי העתקה ממנו), ולכן סיים בסופו, סידור רבינו שלמה נשלם, ומכונה, ספר הסדרים יען כי בהרבה הלכות מתחיל סדר דין פלוני, כמו למשל סדר יום הכפורים, סדר הלכות סוכה, סדר הלכות לולב, סדר הלכות חנוכה, סדר הלכות פורים, והנה הכ"י נלקח בחסר, וחסרים בהתחלתו הרבה דפים, אשר נאכרו באורך הזמן, כמו שתראה להלן, והכ"י מן ס' הסדרים ה"י מתחיל כמו הסידור רש"י. תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם מישראל לברך מאה ברכות בכל יום, וגם בסדור רש"י חסרים איזה דפים בהתחלתו ומתחיל באמצע המאמר במלות האורז, דאמרין התם לפנינו כוונא פרי האדמה ולבסוף ולא כלום, וזה נמצא בס' הסדרים בסוף הלכות נשילת ידים לסעודה במאמר המתחיל הביאו לפני פירות על השלדן מידי דהוה אכוסם את האורז דאמרין התם כו, ומן מלת האורז מתחיל סדור רש"י ונמצא ג"כ במחזור וויטרי המאמר הזה בס' ע"ג צד 41 שורה 6, והמחזיר שאב הרבה מסדור רש"י, והנה בכ"י מן סדור רש"י הכתוב על קלף נמצא בהתחלתו דפים אחרים כתובים על נייר ובתבנית שמינית ככתב ישן, ומתחיל בסיעתא דשמיא אהל לכתוב סידור רבינו שלמה ברבי יצחק זכר צדיק לברכה, והתחלתו תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם מישראל לברך מאה ברכות בכל יום ובנמרא דארץ ישראל גרסינן כו, והסיום מהעלים ההם שנאמר ממורה שמש עד מכואו גדול שמי בנוים בכל מקום מונש ומוקטר לשמי ומנחה מהורה כי גדול שמי בנוים אמר ה' צבאות, ויותר לא נמצא, וגם המחזור וויטרי ששאב הרבה מהסדור מתחיל ג"כ כן והסיום הזה מן העלים הנ"ל נמצא במחזור וויטרי צד 9 שורה 1, גם נמצא בפארמא כתב יד קובץ 858 והוא סדור רש"י מתחיל ג"כ תניא ה"י ר' מאיר אומר וזה ימים אחרים השגתי בישע אלהים הכ"י הזה מפארמא, אבל עוד לא נשלם ההעתקה ולא אוכל לשום עיני על הנוסחאות. ספר הסדרים אשר נמצא במינכען (והעתקה נמצא בידי מתחיל איר ברכ"י מלך משנר פרווודנא [צ"ל פרווודנא] והוא לשון הפסיקתא דריב ססקא שור או כשב דף ע"ז ע"א וע"ש בהערות של"ן למדינה כו, וזה ה"י נמצא גם בסדור רש"י רק חסר בכ"י ההתחלה כמו שאמרתי אבל נמצא לנכון במחזור וויטרי ס' י"ב (צד 12 שורה 6) אשר לקח מסדור רש"י, ואחד המאמר הנ"ל כל מה שנמצא בסדרים הוא במחזור וויטרי מן צד 12 עד צד 41 ואחר זה נמצא בסדרים סדר תפלת המנחה וכ"ה בסדור ובמחזיר צד 41, ואח"כ בסדרים סדר תפלת הערב, וכ"ה בסדור ובמחזיר צד 42, והסיום עד שיעלה עמוד השחר, וכ"ה בסדור ובמחזיר צד 43 (ומכאן נמצא במחזיר מאמר אחר כך היה מנהג טוב בירושלים כו, וזה ליתא לא בסדרים ולא בסדור ומכאן ואילך הוא במחזיר בסדר אחר) והשעם שהוא בסדרים סדר אחר מן הסדור, ואין סדר למשנה, כי הרניים היו נכתבים קונטרסים, ותלמידי רש"י סדרו כאשר נראה בעיניהם, זה מוקדם זה מאוחר, או הסופרים לא שמרו הסדר, בסדרים אחר הסיום בהל' תפלת ערבית, עד שיעלה עמוד השחר (שהבאתי למעלה), נמצא פעם אחת שכתב רבי ולא אכל אפיקומן כו, וכ"ה גם בסדור, אבל

באמת אין ענינו לכאן כלל, ובמהוו נמצא זה בסדר ליל פסח סי' ע"ד (צד 286). ואחר הסיום מן המאמר הזה מתחיל בסדרים כשנכנס אדם לבית הכנסת קודם שיאמר פסוקי דומיה כו'. והוא בסדר אחר הלי' תשעה באב, וכתוב שם: גם זה סדר קצוב מתפלת שהרית וברכות שצריך האדם לומר כשנכנס לבית הכנסת. אבל בסדר אחר הסיום מן פעם אחת שכח רבי ולא אכל מצות אפיקומן מתחיל הלי' ר"ה וי"ב סוכות לולב והוא בסדרים במקום אחר להלן. אח"כ נמצא בסדרים דין שני וחמישי, וכ"ה שם בסדר. רק הנוסחא משונה זו מזו. גם בסדרים נמצאים הרבה דינים אשר אינם בסדר. אח"כ נמצא בסדרים סדר שבתות, ומתחיל ת"ר לא יאכל אדם בערבי שבתות ובערבי ימים טובים מתשע עשות ולמעלה, והוא ג"כ בסדר שם אחר פי' פסח הקטורת. אח"כ בסדרים סדר תכנת שבת למה ניוסר בא"ב זו תשרי, וכן הוא בסדר. אח"כ בסדרים תפלת הלום, וכן בסדר. אח"כ דין צדקתך צדק, וכן בסדר, רק בסדרים הוא בארוכה ובסדר נתקצר, 'או אולי היה כ"כ ממושמש ולא העתיק המעתיק. ובעבור זה הס' בסדר שם הנמצא בסדרים. בסדר מוצאי שבת המתחיל במישי עומד עליה ציבור ופזות והוא רחום כו'. ובסדר מתחיל אמר ר' הייא בר אבא איז יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות, והוא בסדרים באמצע המאמר כי ה"י הס' כ"כ מהסדר.

אח"כ נמצא בסדרים דיני ר"ה שחל להיות בשבת, ואח"כ הובא תניא קורין קטן בתורה ומתרגם, וכ"ה בסדר, והסיום אינו מוציא אחרים ידי חובתן. אח"כ מתחיל בסדרים במיש שליח צבור יורד לפני התיבה ופזות והוא רחום כו', ובסדר הס' ההתחלה כי המעתיק לא העתיק או אולי היה ממושמש כמו שהבאתי לעיל, ומתחיל בסדר באמצע המאמר איז הייא בר אבא. אח"כ נמצא בסדרים הלכות וסדר תענית אלו ימים שמתענין בהם, הוא בסדר אחר הלכות עירובין. אח"כ נמצא בסדרים הלכות אבל, ומתחיל אבל כד עייל יומא שביעאה אפילו כל דהו מותר ברהיצה כו', וכ"ה בסדר אחר ה' תענית, אח"כ בסדרים סדר ר"ה, וכ"ה בסדר, ואחר הסיום מסדר ר"ה מתחיל בסדרים שם, מי שאכל ושכח ולא בירך כו', וזה ליתא בסדר כי שלפנינו, ואח"כ נמצא בסדרים פסק הרב ר' יעקב ב"ר מאיר 'וציל (הוא ר"ה) בענין מין במינו, וזה נמצא בסדר אחר ה' שמת תורה, והוא פסק מ"ת הנמצא בספר הישר סי' שפ"ג, אח"כ נמצא בסדרים ה' עשיית ציצית, והוא בסדר לפני ה' העומר, אח"כ בסדרים ה' פסח ומתחיל ה' פסח מסודרות כבית מדרשו של רבינו שלמה בר יצחק, אור לארבעה עשר בודקים את החמץ, וכ"ה בסדר, רק שם מוקדם אחר דין ר"ה ניסן, ומשונה קצת מן הסדר, ונמצא גם באיסור והיתר כי גם במהו, ובכל המקומות מתחיל כן, וזה ראה למה שהעירותי לעיל, שהיו קונטרסים מהרנים והובאו אח"כ מתלמידי רש"י בהספרים שלו. אח"כ נמצא בסדרים פסק רבינו שמואל מפרק כל שעה, והוא הרש"ב ז"ל, וזה ליתא בסדר, ואח"כ נמצא בסדרים פסח ויו"ט שחלו להיות בעיש, וכ"ה בסדר, אח"כ נמצא בסדרים ה' יו"ט, וכ"ה בסדר, אח"כ נמצאים שאלות ותשובות המתחילות 'וששאלתם, ואח"כ הובא עוד ה' פסח המתחיל ואלו אסורין בפסח מוריים הלחם ואפילו לאחד הפסח אסורים, וכ"ה בסדר, ואח"כ סדר תפלת הפסח המתחיל יו"ט שחל להיות בעיש אין אומרים במה מדליקין, וכן בסדר, אח"כ ה' שבועות המתחיל בהן השבועות גומרין את ההלל, וכן בסדר, אח"כ סדר ר"ה וי"ב וסוכות ולולב ושמת תורה, ובסדר הוא קרוב להתחלתו. אח"כ בסדרים פי' על פסח הקטורת, והוא בסדר להלן אחר ענין קדיש וענין ואתה קדוש, אח"כ נמצא

מבוא

בסדרים סדר זה הנוכח, ובסדרו הוא להלן, אחר סדר ר"ה, אחיז בסדרים סדר זה פורים, וכן בסדרו, אחיז בסדרים זה עירובין, ובסדרו הוא להלן אחר ה' העומר. אחיז מתחיל בסדרים מצאתי במס' סופרים כך היה מנהג טוב בירושלים, ונמצא במחזו צד 43. אחיז הובא שם פי' על ומפליא לעשות, ואחר זה נמצא בסדרים זה טריפות, וכיה בסדרו המתחיל ענייני איסור והיתר כל טריפות שמנו הכמים בבהמה כו'. אחיז זה תיקון נקיות הבשר, וכיה בסדרו, ואחיז נמצא מאמר המתחיל אמר שמואל וכיה גם בסדרו, וכיה תם הסדרים והסדרו ובסוף חסר הסיום :

וכאשר יזכני זה בחסדו הנדול להוציא הסדרו מרש"י ויל לאור עולם אעיר על כל השינויים בפרטות בין הסדרו ופי' הסדרים, גם בין מהזור וויסרי, והי' יעזור לי אמן :

בן) ספר הפרדס הוא ספר המיוחס לרש"י אשר זכה לראות אור הדפוס, כולל פסקי דינים וגם תשובות, ויצא לאור

בראשונה בקושטנרניא בשנת ת"ק תקס"ו והסכמת גאוני קושטנרניא הם משנת תקס"ב (זה לערך מאה שנים), ונדפס עפ"י כתב יד אשר היה אצל הר"י שלמה בן חניב רב בעיר נאליפול בתורנאמא, והחוקר המצויץ הריש"ל צונץ בתולדות רש"י (וגם החכם הרי"ש בלאך) לא ידעו כי נדפס הספר בקושטנרניא, וע"כ היה יקר במציאות (ואני קניתי מיד הרב החכם ר' נתן קורניל ז"ל סירושלים) גם הגאון חיריא (אשר הלך למגהות בשנת תקס"ה או תקס"ו) לא ראה עוד את ההוצאה ההיא, וכתב בשם הגדולים (אות פי' סי' קכ"ד) ערך פרדס וז"ל פרדס לרש"י נדפס לקושי פרדס בוויניציא, ואחיז באמסטרדם ויש בידי ספר על קלף כתב ידו שזכו סימנים מדינים והלכות מרש"י ואומרים שהוא ספר הפרדס, וכן באות פי' בסי' כ"ז ערך שבהיל הביא ובשבלי הלקט חיב כתב יד יש בו הלכות נדה מרש"י, והן הם אשר ראיתי בספר תשובות רש"י כ"י, שאומרים שהוא ספר הפרדס, ועתה ראיתי במרדכי בסוף ברכות שכתב מצאתי בספר הפרדס שסידר רש"י, וזה שראיתי סידור תלמידיו עכ"ל, וגם בספרו פתח עינים מנחות פי"ג הביא עשרה מילי דחסידתא מספר הפרדס כ"י, מזה נראה שהי' גדול מהנדפס, והכי זהו אשר היה לפני הגאון חיריא נאבר ואיננו, וחבל על דאברין ולא משתבחין :

הפרדס נדפס פעם שנית בימינו בווארשוי בשנת תר"ל (1870), והמיל שינה את הסדר וסידר הדינים בסדר אחר בתחלה דיני איה, והתחיל בדיני תפלה, (ובדפוס קושטנרניא) הוא כדף ג"ד ע"ג המתחיל פירוש הפילות לרבינו שלמה), ודיני נדה אשר מתחיל בהם ספר הפרדס בדפוס קושטנרניא, הוא בדפוס ווארשוי פי' ר"ע רע"א רע"ב, גם הלקושים הנמצאים בדפוס קושטנרניא דף כ"ב ע"ג והלאה נדפסו בדפוס ווארשוי בסוף הספר (דף נ"ה ע"א), וסוף הדפוס בהתחלת הספר אחר המפתחות ורשם, השמטה מהליקושים, כי הי' קצר המצע מהשתרע בסוף הספר והדפוסם בהתחלת הספר, ועשה המיל בדפוס ווארשוי סימנים להספר ומספרים ביחד עם הוספות מס' האורה שייג, ופי' שייך הוא השמטה מהלכות יין נסך.

כ"ה) בדפוס ווארשוי נשמטו איהו דברים הנמצאים בדפוס ראשון דפוס קושטנרניא, מחמת בית הבקורה, כמו שתראה בדפוס קושטנרניא (דף ז' ריש ע"א) אור של כבשן לא מברכין עליה כו', עד כדרך שמחזיקין על המצות, ובדפוס ווארשוי בין פי' ק"א ופי' ק"ב נשמט זה, וכן בדפוס

קושט' (דף י"ח ריש ע"ב) בסוף פסק רבינו נרשום, והנעילום מעצמן כו'. עד ונשמאתם גם, ובדפוס ווארשוי סוף ס"י רניב חסר הסיום, ונמצא גם כס' האורה ס"י ק"א, כמו שהוא בדפוס קושט' וגם בלקוט' (דף כ"ג ע"ד) אותה שאילה ששאל רבי על האנוסים כו' משומד שנשתמד במקום אחד כו'. עד הסיום הרי הן בכשירותן, והן נשמט בדפוס ווארשוי בסוף ס' הפרדס (דף נ"ט ע"ב) בין כך שלה מורי ובין ראיתי מקום שעושיין אירוסין ונשוואין.

עוד שם בלקוט' (דף כ"ד ע"ג) דיני דרבינו האי נאון ושל רבינו יעקב נאון ז"ל דין המלשין שמסר ממון של חבירו כו' עד סופו, והוא דינא דגרמא, וכן מאמר שלאחריו ועוד מצינו בתשובות שאילות של רב נטרונאי נאון יהודי שמערים לנוי כו' עד סופו נוטל משלם, נשמט בדפוס ווארשוי בלקוט' (דף ס' ע"א), והסר שם לפני המאמר דין למחרת.

עוד שם בדפוס קושט' (דף כ"ה ע"ב) וששאלתם מי שנחמד בעבירה ויצא עליו קול בכל המדינות, וזה אחד מעיד בו והוא כופר כו' עד סופו בין בשבועה מיד, נשמט בדפוס ווארשוי (דף ס' ע"ג) לפני המאמר וששאלתם קיום שטרות, עוד שם (דף כ"ז ע"א וע"ב) וששאלתם משומד יורש ישראל אביו או לא עד סופו המסיים על משומד, נשמט בדפוס ווארשוי (דף ס"א ע"א) אחר דין משומד לנרש את אשתו.

עוד תראה כי גם בדפוס קושט' השמיטו המדפיסים איזה מאמרים מאימת בית הבקורת, בלקוט' הפרדס (דף ט' ע"א דפוס אמסט'ר) נמצא וששאלתם למה אומרים קדושה דסידרא פעם אחת גזרה מלכות הרשעה כו' עד ומקשיב לנדברי לב (דף ט' ע"ג), ובדפוס קושט' נ"ה סוף ע"ב ובדפוס ווארשוי ס"י ב' (דף ז' ע"ד) נשמט מן ושאלתם עד כדי שלא תסתלק מפיחם, ומתחיל נראה לרבי שסדר הקדושה שאנו אומרים בתוך ובא לציון, והשמיטו ההתחלה.

עוד שם בלקוט' הפרדס (דף ט' ע"ד) למה אומרים בשבת במנחה ואני תפילתי בשביל שצרה אחרונה שלא נהייתה כמוה בעולם תהי' בעקבי הקץ ט' חדשים כו', מפי ר' נתן ברי' מאיר, זה נשמט בפרדס דפוס קושט' (דף נ"ו ע"ג) וכן בדפוס ווארשוי ס"י ד' (דף ה' ע"ד), ובפרדס שם מתחיל לכך אנו אומרים ואני תפילתי קודם תפילת המנחה כו', והוא בלקוט' הפרדס אחר המאמר הנ"ל שנשמט בפרדס מאימת בית הבקורת, ונמצא גם בשבחה' ס"י קכ"ו, ובלקוט' הפרדס בשם ר' נתן ברי' מאיר צ"ל כר' מכיר :

כ"מ) ההוצאה הראשונה בקושטאנטינא נדפסה עפ"י כתב יד אחד אשר נלקה בהס' גם ה"י הכ"י משושטש וחסרים הרבה מלות ושורות שלמות, והרבה מאמרים המובאים בראשונים מספר הפרדס חסרים לפנינו, כי הכ"י אשר הדפיס ממנו ה"י בלתי שלם, גם בלקוט' הפרדס הובאו מאמרים אשר נראה שהיו לפני המלכט בפרדס (היינו בכ"י שה"י לפנינו) ולפנינו אין זכר מזה, כמו שתראה להלן ס"י מ' :

גם המ"ל בדפוס קושט' הוסיף אל הפרדס באמצע במקומות אשר יש שייכות להפסקים, מקצת מספר האורה שה"י לפנינו בכ"י על קלף בלוי בכית גנווי של הרב ר' יעקב אסא ז"ל ממדינת תונרמא והעתיקו הדיין הר"י חיים ציאנא, ונדפס יחד עם הפרדס (עיין לעיל אות ה' ואות י'), גם נתתי רשימה מכל המקומות אשר הביא את ספר האורה (עיין לעיל אות ט'), ולא טוב עשה שערב יחד שני ספרים שונים, ואם היה רצה להוציא לאור את ספר האורה שמצא בכתב יד ה"י לו להוציא בסוף

ס' הפרדס או בפני עצמו. המיל' רשם על המאמרים. מספר האורחי. עיני מס' האורחי עיין לעיל אות י' :

ב) בהפרדס נוספו מאמרים שלימים כמו מסכת תמורה (רפוס קושט' דף נ"ב ע"ג). ורפוס ווארשוי ס"י ה' (דף י' ע"ג) ורשום. מס' תמורה של נאוני עולם רבי ישמעאל ור' עקיבא לא יערכנה זהב ותמורת כל פד. ועיין להלן אות ל"ה שם אדבר אודת המסכתא הווא. וכן נמצא כי נוסף בפרדס ס"י ל"ט סיקא תפלין בשם רבינו יוסף אבן סלט. ובסוף ס"י נ"ג סיים נשלמו פסקי הלכות של רבינו יוסף בן סלט זצ"ל. ולהלן אות ל"ד דברתי אדותיו :

ג) ספר הפרדס הובא בקרמונים. כמו שתראה רבינו ישע"י משראני הראשון (הרי"ד) בספרו המכריע ס"י נ" כתב: וכך כתב המורה בפרדס שחיבר אין שורין את המוסרין לעופות בשני ימים טובים הראשונים והאחרונים. והוא בפרדס ס' קל"א. ובמחזור וויטרי (צד 262). ובשבילי הלקט ס"י רפ"ו שהביא מה' פסח של רבינו שלמה זצ"ל אין עושין מוסרין לעופות כו'. וכיה בסדרו רש"י. עוד בהמכריע ס"י ל"א הביא וכן ר"ח שחל להיות בשבת קרוין שבעה בפרשת היום. והשמיני המפסיד קורא בפרשת ר"ח. כך מצאתי גם למורה בפרדס שחיבר. עיין בפרדס ס"י י"ד כ"א צ"ט. עוד בס"י ס"ב הביא כי גם המורה בפרדס בה' פסח נבי הגעלת כלים ואבן מלח הדחתה היא משהרתה. הוא בפרדס ס"י קכ"ד. והובא בשבילי ס"י ר"ז וז"ל וכבר כתב גם המורה בפרדס בה' פסח נבי הגעלת כלים ואבן מלח הדחתה היא משהרתה. עוד בהמכריע ס"י ע"א וכך כתב גם המורה בפרדס שחיבר בענין קידוש על הפת הוא בפרדס. ס"י ק"ב:

גם הרב בעל שבילי הלקט בס"י קצ"ב הביא בשם רבינו ישע"י ז"ל שכתב בתשובותיו מה שכתבת אלי על ענין צדוק הדין אם מותר לאומרו בימי הנוכח אם לאו. כך נראה בעיני. אע"פ שרבינו שלמה זצ"ל כתב בפרדס כי רבי עשה מעשה ואמר צדוק הדין בחולו של מועד כו'. והוא בפרדס ס"י ר"צ (דף נ"ד ע"א). ועיין במחזיו צד 244. וכן באיסור והיתר ס"י קמ"ו. ואת זה הביא גם השביל בה' שמחות ס"י י"ג :

המרדכי סוף ברכות כתב מצאתי בספר הפרדס אשר סדר רש"י כשהוא מכרך ברכת המזון לעצמו יחיד אינו מתחיל ברוך משביע רעבים כו'. ולא נמצא לפנינו בפרדס. וכן במרדכי ריש פסחים כתב ובס' הפרדס יש כשמבער המין בכרך ראשון שמוציא מכרך על ביעור המין. בפרדס ס"י קכ"ב ליתא. וכאשר הביא המרדכי. הוא בסדרו רש"י ובאיסור והיתר ובמחזיו צד 254. ועיין בס' האורה ס"י פ' והערה ד' וגם בשבילי ס"י ר"ז בשם רבינו שלמה בה' פסח.

הנהגת מרדכי כתובות ריש ס"י רפ"ו הביא מצאתי בס' הפרדס בתשובות רש"י ז"ל הנבעלת ברצון מן הכותי נאסרה לבעלה. ולא נמצא לפנינו :

בהנהגות מיימוני בסדר תפלות כל השנה בסופו על מה שהביא הרמב"ם על ברוך אתה ה' המלך בכבודו חי וקיים תמיד ימלך עלינו. וכתב בהג"מ שם ס"י ו' אומר מורי שאין לומר ימלך שכבר התחיל להתום ברוך אתה. ואין תפילה בחתימת ברכה. ובן מצאתי שכתב רש"י בס' הפרדס עכ"ל. ולא נמצא לפנינו בפרדס.

עוד בהנהגות מיימוני ה"ל המגן ומצה פ"ח הביא בס"י נ" וגם מרור הנכרך עם מצה מטביל בחרוסתו. וכן מצאתי שכתב רש"י בס' הפרדס כו' עכ"ל. והוא בפרדס ס"י קל"ב :

מבוא

גם בעל שבלי הלקט הביא הרבה פעמים את הפרדס כמו שהבאתי בהקדמה לשבלי הערה קפ"א, ויש עוד להוסיף על מה שהבאתי. ולהלן סי' ל"ז יערת' פרק מיוחד ורשמתי כל המקומות אשר הביא את הפרדס, וכן רשמתי ברשימה כל המקומות שהביא מצאתי בשם רבינו שלמה זצ"ל ואנה המאמרים הם בפרדס. כי אין הכוונה שמצא מובא כאיזה ספר ממש, רק הכוונה שמצא זה בס' הפרדס.

בסי' ליקוט' מהלכות אמרוכל שנדפס בהמשך קונטרסים מהר"ן קורניל (ווינן 1864) דף כ"ז ע"ב הביא ובספר הפרדס על כנר ראשון [שמוציא מברך]. הוא אשר הבאתי לעיל בשם המירדכי, עיין שם מה שהבאתי בזה :

הטור או"ח סי' קס"ה הביא שאלו לרש"י וכתב הבי' כי בפרדס הפרדס :

בתשובת מהרי"ם מרוטנבורג דפוס פראג סי' תרל"ד הביא ז"ל וששאלת בנר הנוכה שלא הדליק בלילה. כך דעתי נוטה כיון שלא הדליק שוב אינו מדליק בו, וסיים בסופו פרדס' — והוא בפרדס סי' קצ"ט, ולפלא שהרהיג החכם הכולל מוהר"ר משה אריה בלאך שהי"ל את שו"ת מהר"ם בר ברוך לא העיר מאומה על המקור בפרדס, ודרכו תמיד בהערותיו להעיר על כל מאמר ומאמר ומלאכה גדולה עשה ולו יאתה תהלה : ואם כי נמצאים איזה מאמרים המובאים בקדמונים מסי' הפרדס אשר אינם נמצאים לפנינו * (כמו שהבאתי למעלה) הוא כי הפרדס אשר לפנינו בדפוס נלקח בחסר, ולפני המו"ל בדפוס קושט' ה"י כ"י מקושע וממוששש, והפרדס אשר ה"י לפני הקדמונים ה"י יותר בשלימות. ולעיל הבאתי כי לפני הגאון ח"י"א ז"ל ה"י ספר הפרדס בכ"י מבי"ל שכ"ז סי' מ"ג, גם נמצא ספר הפרדס בכ"י באוצר הספרים בפאריז קובץ 387/3 ומתחיל בהלכות גדה כמו בדפוס קושט' ובדפוס ווארשוי הוא סי' ר"ע :

ל לא נודע בבירור מי סד"י ספר הפרדס ואסף לאספה הדינים וססקי הלכות, בספר היוחסין בהוספה מהר"ם איסרלש ז"ל (דפוס קראקא דף קס"ד ע"א) הובא ז"ל ועוד היו לרש"י שני תלמידים גדולי ישראל, האחד נקרא ר' שמואל מבונעברוג (היא העיר הנקראת עתה באמבערג) עשה ספר הפרדס, והשני ר' שמעון עשה ספר הלקט, וגם בעל שם הגדולים חיב אות' פ' סי' 125 כתב : פרדס חיברו רבינו שמואל מבונעברוג תלמוד רש"י, ובאות' ל' סי' 54 כתב : לקט חיבר ר' שמעון תלמוד רש"י ז"ל : גם חבר רש"י פסקי דינים, לפי הנראה אסף וקבץ אותם רש"י בעצמו, וקרא אותם בשם פרדס, לקוטים ממנו עשה ר' שמואל מבונעברוג, ונודע בשם לקוטי הפרדס ור' שמואל זה מובא הרבה פעמים במדרכי עכ"ל, ובמחברת בקרת תה"י (הערות לפסיקתא רבתי נדפסה באוצר הספרות כרך המיש"י) העירות' כי החוקר צונץ נמשך בזה אחרי הוספות לחיחסין מהרמ"א ז"ל, אבל חשב שהכוונה ר' שמואל מבונעברוק עשה ספר הפרדס היינו לקוטי הפרדס, אבל שם מבוואר כי ר' שמואל עשה ספר הפרדס, וראיתי כי גם החוקר מהראו"ו בתולדות רש"י שלו הערה 78 כתב ומיש בשהיג

* גם החוקר הריש"ל צונץ בספרו ליבעראטור נעשיכטע (צד 160) הביא בשם הפרדס כ"י (ולא נלה לנו אל איזה כ"י כוון) כששאלוהו שנוהגין, במקומינו כשביל כתובה שכותבין כששי בשבת וחומשין במוצאי שבת וכו', מימות קדושים אשר עברו הישישים סמנצא וגם המיושבים הרב ר' יהודה ב"ר משה מארלדי ור' שלמה בר מצליח ור' רוד בר יקר ז"ל כ"י, וזה לא נמצא בנרדס, וזה מצאתי מובא בשבלי ח"ב כ"י סי' נ"ז והבאתי בהקדמה לשבלי הערה קפ"א השיב ר' נתן לר' יהושע כששאל שנוהגין במקומינו שכותבין הכתובה כששי בשבת כ"י והוא המאמר שהביא צונץ מן פרדס כ"י.

שריש מבונבונן חבר הפרדס אינו בדקדוק, כי הוא לא חבר אלף לקושי הפרדס כמיש צונץ עכיל. אבל דברי צונץ אינם בדקדוק, גם העירותי שם, וגם בכמזל ללקח טוב הערה כיש כי הרב שירי בכיח חיו צד ייב כתב שיש כאן הסרון וציל והשני ר' יוסף קרא ואביו ר' שמעון עשה ספר הלקט, והוא הילקוט ורשיי ראהו, אבל לדעתי אינו כן והכוונה בהנהגה ביוחסין כן הוא, אחד עשה ספר הפרדס הוא הפרדס לרשיי, והשני עשה ספר הלקט, כלומר לקושי הפרדס, גם הרי שמעון בעל הילקוט אינו אבי ר' יוסף קרא כאשר הראה בטוב טעם ודעת הרב החוקר המצוין מהראי עפשטיין. ולדעת הרב הרשיה בכמזל למחור, ר' שמעי' תלמיד רשיי וחבירו של רבינו שמחה בעל מחזור וויפרי, הוא המחבר והמסדר מספר הפרדס, ומה תראה בטור אויח סי' תעיה הביא ור' שמעי' בשם רשיי כתב שיש למובלו בחרוסת, ועיין בפרדס סי' קליב, ובעבור זה כתב בעל המבוא במחור, שני הספרים מחוץ ופרדס בכמה מקומות עניניהם ודרכיהם גם לשונם שוים כאשר ימצא המדקדק בדבריהם, והביא גם דוגמאות זה מול זה, וגם הרב החוקר מהראי דר' בערלינר בלקושי בתר לקושי צד 172 הסכים לדעתו, וכן הוא דעת החכם הגדול דר' גראם במאנאצין חיד צד 207 גם דעת הרב החוקר מהראי בתולדות רשיי צד 49, כי רבינו שמעי' הוא מחבר מס' הפרדס, וקשה מאד להניד דבר ברור:

5) בס' הפרדס נמצאים מאמרים אשר הקדמונים מביאים אותם מאיזה מקור, כמו שהעיר בצדק החוקר הריא עפשטיין, כמו שתראה הראב"ן (דף ס"ד ע"ג) הביא מצאתי הרב ר' שמואל הלוי מוורמשא עמד מאבילתו ערב יום כו, וסיים וכן מצאתי במעשה המכירי, וזה נמצא בפרדס סי' קס"א בסתם שמעתי על החבר ר' שמואל שעמד מאבילתו מע"ש כו, והובא גם במחור סי' רע"ד (צד 235) בהוספה שם, ולזה כוון הרמב"ן בחורת האדם ענין שבתות ויו"ט, שהביא מצאתי בנמוקי הצרפתים מעשה ועמד רבינו שמואל כו, גם הרוקח סי' ש"ו הביא במנהגים שינוי עשו בווארמשא כו, השיב ר' משלם לר' נחמ" כו, וצוה ר' אליקים כו, ביו"ט ראשון של סוכות נפסרה אשתו של ר' יצחק בר' יהודה כו, כל זה נמצא באיזה שינויים בפרדס סי' ר"ס, בעל שבלי הלקט סי' ר"צ (קל"ו ע"א), הביא ובמנהגות הגאונים מצאתי כבר נחלקו גדולי הדור על מוספי ריה הנאון רבינו יצחק הלוי ז"ל כו, וזה לא נמצא לפנינו בפרדס, רק הובא בסדרו רשיי הל' ריה, ובמחור סי' שכ"א (צד 357) : עוד בשבחי' סי' שס"ז (קס"ה ע"ב) הביא וכן מצאתי במנהגות הגאונים ז"ל שהיה מנענע רבינו שלמה ז"ל לאחד שהולך והביא שניהם, וזה נמצא בפרדס סי' קפ"ט, ובעל שבלי הלקט ראה את סי' הפרדס, ובאשר הביא מנהגות הגאונים, ברור שה"ן כן לפניו בקובץ אחד ספר מנהגים, עוד בשבחי' הל' שמהות סי' י"ג ובמנהגות הגאונים מצאתי בהנחה לא הצירקו (ז"ל צדוק הדין) ולא הספידו ואמרו שכבר ר' ליאונטון הכהן הספיד על חכם, כן הובא בפרדס סי' ר' וס"י ר"ץ, עוד שם סי' ט"ז מצאתי במנהגות הגאונים ז"ל הורה רבינו לר' יהודה ניע כשמתה אמו שילך יתף לבית הקברות, וכן עשה כשנפטר רבינו הלוי ניע הלך יתף אחריו לבית הקברות כו, הוא בפרדס סי' ר"צ (דף נ"ג ע"ד) : עוד שם סי' כ"א מצאתי במנהגות הגאונים ז"ל יש חולקין במנצא שרבינו שמואל הכהן הוה מנקה בו עשרה כל שבעה כו, הוא בפרדס סי' רפ"ט, ורשום שם הל' אבלים של גאונים, עוד שם סי' ל"ז מצאתי כתוב במנהגות הגאונים ז"ל זה המנהג ראיתי שכל אבל קודם ששלמו שבעת ימי אבלו יוצא לחוץ בלויח מת אחר אם ימות לכר מינן קרובה, ואזיכ חזר ויושב באבילתו בכיתו, הוא בפרדס סי' ר"ץ (דף נ"ד ע"א), עוד שם

מבוא

סי' נ"י מצאתי במנהגות הגאונים ז"ל מעשה ועמד ר"י שמואל מאבילתו ערב וי"ט מבעוד
 יום והלך לביהכ"ז כו', הוא בפרדס סי' קס"א ועיין לעיל מה שהכתתי מהראב"ן, וכן
 מנהגות חכמי מנצא או מנהגות מנצא הבאתי בהקדמה לשבד"ל (דף י' ע"ב) כי
 הובא בשבד"ל חמשה פעמים ורשמתי המקומות היינו סי' קצ"ד הביא ובמנהגות חכמי
 מנצא מצאתי שאין נופלין בתהנונים בתענית אסתר לערב כו', הוא בפרדס סי' ר"ה.
 עוד שם סי' קצ"ט ובמנהגות מנצא מצאתי אומרים במנצא ויהי נועם כו', הוא בפרדס
 שם סי' ר"ה. עוד שם סי' רס"ו ומצאתי במנהגות מנצא כשחל ח"ב במו"ש לאחר תפלת
 לחש אומר קדיש כלו ומתהליין בקינות ואין אומרין ויהי נועם כו' הוא בפרדס סי'
 קנ"ה. עוד שם סי' רס"ט אבל במנהגות מנצא מצאתי שקורין על מנדל עיין כו', לא
 מצאתי לפנינו. עוד שם סי' רפ"ו ולומר והשיאני בריה מצאתי במנהגות מנצא
 שנהגים לאומר, הוא בפרדס סי' קט"ה, וכ"ה במחז"ו סי' שבי"א (צד 360) וכ"ה בסדור
 רש"י ה' ר"ה. עוד שם ה' שמחות סי' נ"ג וכן מצאתי במנהגות מנצא. הוא מוסב
 למעלה היכא דשכיב ליה שיכבא ביי"ט שני או בחולו של מועד, הוא בפרדס סי'
 ר"צ (דף נ"ג ע"ד): עוד הובא בשבד"ל מנהגי אישפירא בס"י רס"ז וכן מצאתי
 במנהגות אישפירא כהל' ח"ב במו"ש כו', הוא בפרדס סי' קנ"ה: עוד שם סי' רס"ט
 ומנהגי אישפירא שהאבל נכנס עם הצבור בכיהכ"ז בשחרית ח"ב, הוא בפרדס סי'
 ר"צ: עוד שם סי' רפ"ד ובמנהגות אישפירא מצאתי שאין חכמי אישפירא נוהגין
 להתענות בריה כו', הוא בפרדס סי' ק"ע: וכן תראה ברומק סי' ר"פ הביא במנהגים
 של רבי שלמה מצאתי הוקשה מצה לפסח, הוא בפרדס ריש סי' קכ"ט, והובא גם
 במחז"ו צד 260, וכן בעל שבד"ל ריש סי' ר"י"ג הביא כתב רבינו שלמה זצ"ל פסח
 שחל להיות באחד בשבת כו', גם ברומק סי' ת"ח וכן מצאתי במנהג ר' שלמה מעשה
 בשני אונות שנתנום בכלי לאחד שהיית מליהתו ונמצא מי מליהתן בכלי והתירן
 שאינו דם כי אם מלה, עיין פרדס סי' רכ"ה, ותוס' הולין קי"ב ע"ב ד"ה ודניס, ועיין
 תשובת חכמי צרפת סי' ע"ו: ושוב תראה שהובא בשם תשובות הגאונים כמו באר"ז
 ח"ב סי' רל"ב הביא בתשובות הגאונים. פעם אחת שכח רבי קלונימוס הזקן לאכול
 אפיקומן אחר סעודה קודם בהמיו ואה"כ הוזכר לו ולא רצה לחזור ולאכול כל מה
 ובפרדס סי' קל"ב הובא פעם אחת שכח רבי, וכ"ה במחז"ו צד 286, ובשבד"ל סי'
 ר"ח (צד 200) הביא וז"ל כתב רבינו שלמה זצ"ל בהלכות פסח שסידר פעם אחת
 שכח רבי ולא אכל מצה אפיקומן כו': וכן בשבד"ל סי' פ"ח מצאתי בתשובות
 הגאונים ז"ל רבי אינו נותן מלה על גבי בשר מבושל כשהוא אוכלו אלא כל מה
 שהוא רוצה לאכול מולחו באותה שעה כו', הוא בפרדס סי' רכ"ז ועוד הרבה: וכן
 הובא ברומק סי' ש"ח מצאתי במעשה הגאונים זה מוסב שם למעלה בענין נדה, והוא
 בפרדס סי' רע"ד: עוד ברומק סי' תמ"א אע"פ שראיתי במעשה הגאונים דאם כבד
 דבוק בעוף משערינן בששים כנגד העוף כו', עיין בפרדס סי' רכ"ד: ובשבד"ל הל'קט
 סי' קצ"ב הביא ובמעשה הגאונים מצאתי בהנוכה לא הצדיקן ולא הספידו ואמרו
 שכבר רבינו לאונמין הכהן נ"ע הספיד על חכם, הוא בפרדס סי' ר"ו וסי' ר"י, ועיין
 מה שכתבתי בהקדמה לשבד"ל דף נ"י ע"א אודות מעשה הגאונים: והרמב"ן בספ"ו
 תורת האדם (פ"ט ווארש"ו צד קי"ב) הביא מצאתי בנמוקי הצרפתים מעשה ועמד ר'
 שמואל מאבילתו (הבאתי לעיל בשם הראב"ן), הוא בפרדס סי' קס"א. עוד בתורת
 האדם (דף צ"ד) ובנמוקי הצרפתים מצאתי לרש"י ז"ל התיר להחליף וללבוש בשבעת
 ימי אבלו חלוק המכוסס קודם לכן, עיין פרדס סי' ר"צ, ומחז"ו צד 245, ונראה כי

מבוא

הרמב"ן הביא את הפרדס בשם נמקי הצרפתים. גם ראיתי בתשובות נאוני מזרח ומערב אשר הו"ל הרב מזה יואל מיללער עפ"י כ"י (בערלין תרס"ח) הובא כס"י ק"נ בשם רב כהן צדק ז"ל מי שבא סחורה לידו, לישא וליחן בצנעה בהו בתוך ביתו בחולו של מועד מותר כ"י עד סופו מרות חסידות עבד. הובא בפרדס ס"י קנ"א. ובמנהיג ה' פסח ס"י ק"ח הובא בשם תשובות הגאונים:

ר"ך) הגאונים ונדולי ישראל הקדמונים המוכאים בפרדס על סדר אי"ב:

א.

ר' אברהם הכהן (ס"י רמ"ב) הגני צעיר שעל החתום נידון ביסורי חולי ומטל על ערש ד"י כ"י והוא כותבו אל אדוני מרי אב תפארת הכהונה הרב רבינו אברהם הכהן אני צעיר מנדולי משרת בית אביו. משיב לו שלום כתלמיד לרב כ"י. ועוד בפרדס בלקושים בסוף הספר (ניח ע"כ) ר' אברהם כהן משום אביו ר' מאיר כהן (לא נודע אם מוסב למעלה או למטה), ובהקדמה לשבלי הלקט דף ה' ע"ב הכתיב ר' אברהם ב"ר מאיר הכהן הובא בשב"ה"ל ח"ב כ"י ס"י כ"ז. ובעל קורא הדורות הביא וז"ל גם בדוד ההוא היה הרב ר' אברהם ב"ר מאיר הכהן שרשיי היה משיב לו תשובות ככתוב בס' תמים דעים ס"י קל"ח עכ"ל. בס' תמים דעים שם רשום תשובת הרב רבינו שלמה אל הרב ר' אברהם ב"ר מאיר הכהן ז"ל והחכם הגדול מזה: אליקום כרמולי כספרו תולדות נדולי ישראל (מ"ץ תקס"ח) דף צ"ד הביאו וז"ל ר' אברהם ב"ר מאיר הכהן רב מנצא מפורסם בימי ר' קלונימוס הזקן. וכאור מוצל מאש הנצל במהומת הצעורים בשנת תתנ"ו עם רבי קלונימוס הזקן, והיה כאשר נהרנו כל זקני ישראל. נבחר הוא ורבי קלונימוס ב"ר יצחק לראשי העם בעיר מולדתו. אף כי שניהם היו צעירים לימים ורכים בשנים, וינהגו את עמם בתמימות ויושר. משפט צדק, והיו למוסת ישראל, ועד היום הניעו לדינו ססק אחר, אשר פסקו בעת ההוא. לאפטרופוס רבי משה ב"ר יקותיאל, נגד ר' מרדכי. על אודות ספר אחד שה"י בידו מן מר הרובל אחי אביו של היתום דוד ב"ר שלמה, אשר נהרג בשעת הגזירה הניכרת, והנה כתובה על תשובת ר' מאיר רושנבורג (דפוס פראג ס"י תק"א), והיה אחרי שעזב ר' קלונימוס את עיר מולדתו ללכת לעיר שפירא, נשאר הוא לבדו לרב ומורה בעיר מולדתו, ויעש הטוב והישר בעיני עדתו, וילך שמו בכל הארץ, כי מלבד שה"י איש צדיק תמים, עוד הגדיל לעשות בתלמוד ופוסקים, ואליו כל רבני דורו ידרושו בשאלתם ובכללם הרב הגדול ר' שלמה יצחקי הנקרא רש"י בשרויש כמוכא בספר תמים דעים ס"י קל"א. גם היה פיישן וחבר קינה על נזירות זמנו המתחלת: אשאג מנהמת לבי ואתאונן וכו', והשאיר אחריו בן משיכיל ושמו רבי אליעזר הכהן, וגם הובא בעמודי העבודה להחכם לאנשהושה (צד 5), ובתשובת הרשב"א ח"ב ס"י ר' נמצאת תשובה שהשיב לו רבינו יעביץ והפליג בשכחו וכתוב בסופה שהועתקה מכ"י רבינו שמואל החסיד, והוא המוכא בלקושי הפרדס דף י"ב ע"ב כך קבלתי אני אברהם כהן מפי מורי רבנא מילי ז"ל, וזה ליתא בפרדס. גם כל המאמר שם המתחיל וששאלתם לא נמצא בפרדס.

אביתר עיין להלן אפיתר:

ר' אהרן הכהן (בסוף ס' הפרדס בלקושים דף ס"א ע"ג) שאילה זו יצאה לפניו לשער ישיבה של נולה לבית דינו של אדונינו אהרן הכהן ראש

מבוא

ישיבה נאון יעקב חמוד אדונינו יוסף בר הוא המובא בס' קורא הדורות דף ה' רע"ב אחר מר בר ר' צמח נאון, ואחריו ה' לראש רב הנניא נאון, אביו ר' שרירא נאון, ואחריו מר רב אהרן הכהן בר מר רב יוסף הכהן בן סרגמידה, והדברים נוכעים מאגרת רב שרירא נאון (נדפס בסדר החכמים (צד 40). אהר מר רב הנניא נאון [הוא אביו של רב שרירא נאון] בתריה איסתמיך מר רב אהרן בר מר רב יוסף הכהן ולא מן בני רבנן הוה, אלא מן תגרי הוה, וכן בסדר הקבלה להראביד הביא הדור השביעי רב אהרן הכהן בן סרגמדה [ויש נוסחאות סרגמדה] אהר סגירת רב הנניא והיה סוחר ועשיר גדול, ומפני עשרו הוקם ולא מפני שהיה ראוי לכך, ומת ד' תשיב :

ר' אלכסנדר (ס' קפ"ט) ור' אלכסנדרו העיד עליו שבתחילה היה נוהג לישב בבית בליל ספק שביעי ולמחר בסוכה, אבל הביור ר' שלמה ושאר בבותיו אמרו לו וחזר בו.

ר' אליעזר הגדול (ס' ב') בענין והוא רחום בתפלת מעריכו, וסיים מפ' ר' אליעזר הגדול, וכן הובא כך בסדר רש"י ה' מעריכו, ובמהזור וויטרי ס' ק"א (צד 77), וכן הובא בשב"ה"ל ס' מ"ט, וכן הובא בלקושי הפרדס (דף ה' רע"ב הפוס אמסטערדאם).

עוד (ס' קס"ח) ורבינו יצחק בר' יהודה בשם רבו ר' אליעזר בענין והשיאו בריה ווי"ב, וכן הובא בסדר רש"י ה' ר"ה וכן הובא במהרו ס' שביא (צד 360), והראש ר"ה פ"ד ס' י"ד הביא בפירושו רבינו יצחק בר' יהודה בשם רבינו אלעזר [צ"ל אליעזר] הגדול וכן הובא בשב"ה"ל ס' הפ"ו.

עוד (ס' קפ"ט) רבינו שלמה (רש"י) בליל שמיני ספק שביעי קידש בסוכה יושב בה וגם למחר עשה כן, וכן עשה רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי נ"ע, אחיו רבינו אליעזר ורבינו שמואל הלוי קדשו בבית ואכלו חוץ לסוכה ולמחר ביום אכלו בסוכה כו', נראה שלרבי יצחק הלוי רבו של רש"י ה' שלשה בנים ר' יעקב ור' שמואל (עיין בערכו) ור' אליעזר, והוא המובא ברש"י פסחים ע"ז ע"ב והוא הפייטן מהבר הסליחה אלהי בשר עמך מסחרך סמך, והתום בו אליעזר בר יצחק הלוי.

עוד שם (ס' ר"ט) מעשה ה"י ששחט בהמה אחת ר' יעקב בר יקר עם ר' אליעזר הגדול בשותפות כו'.

עוד (ס' רל"ד) סיים וכן הורה הרב ר' אליעזר, עוד (ס' רל"ח) אבל רבינו אליעזר הגדול לא למד מס' ע"ז ומשום דלא אפשר ליה החמיר עליו במשהו, וכן הוא בסדר רש"י ה' איסור והיתר, עוד (ס' ר"ל) וגם אביו [של רבינו שמואל הכהן] ר' יהודה הכהן נ"ע, עוד שם העיד זקנו של הרב הוא רבי אליעזר, ועיין אדותיו לעיל ס' כ"ד בערך ר' אליעזר :

ר' אליעזר ברבי קליר (ס' קע"ד) ר' אלעזר בר קליר מקרית ספר ור' שלמה הכבלי וגלות ירושלים אשר בספרד וגלות כנעני עד

צרפת, גם בארץ רומי יסדו מענייני ימים טובים אזהרות דתג שנועות וקרובות ויצרות מענייני מתן תורה, וכן בסוף הפרדס בלקושים (ס' ע"א) ר' אלעזר בר קליר יסד קרובה של פרישת עשר תעשר בסוכות מה שלא יסד בשאר הרגלים, והובא גם בלקושי הפרדס (דף י"ג ע"ג), הוא הקליר הפייטן, ואודותיו ועל זמנו נמצא הקירות אשר חקרנו חכמי ישראל, וביחוד הרב בעל תולדות הקליר, ואין ספק המקום להאריך בזה :

ר' אליקים (סי' קניה) אבל ר' אליקים חולק ואומר שצריך לומר ובא לציון בליל
 מיב בין במושיק בין בחול כו. וכיה בלקושי הפרדס (י"ז ע"ג). וכן הובא
 בשבה"ל סי' רס"ז. עוד (סי' קס"ט) אבל רבינו אליקים נזר לשליה צבור לאומרו פעם
 אחת בעצרת. עוד (סי' קס"א) ורבינו אליקים כשהתפלל ביום הכפורים ממוסף ועד
 מנחה ונעילה ובתפילת מנחה לא התפלל ברכת כהנים בשם שלום כו. וכיה בלקושי
 הפרדס (י"ג ע"א). עוד (סי' ר"צ) וה"ר ר' אליקים הלוי עמהם ומחה לומר צדוק הדין.
 עוד (סי' ש"ו) ושמעתי מפי מורה ר' אליקים מעשה שאירע לבר מינן, בשומרת יון
 כו. הוא ר' אליקים בר יוסף במגנצא והיה חמיו של הראב"ן (ראב"ן סי' ס"א וס" ק"ח
 ב') ועיין קורות הדורות (י"ד ע"א) ובהערת הדרך ועיין שם הגדולים אות א' סי' 199
 ערך רבינו אליקים בר נתן (הראב"ן). ועיין מה"רם ב"ב סי' תר"ן. ומת בין שנת תתק"ה
 לתתק"ב: וגם חתנו של הראב"ן ה"י נקרא ר' אליקים עיין ראב"ן סי' כ"ז:
 אפייתר (סי' קס"א) שמעתי על החבר ר' שמואל כו ושעם הדבר מפי אפייתר
 הגאון. ובלקושי הפרדס (י"ח ע"ג) הובא אביתר הגאון, ובמחזיו סי' רע"ד
 (צד 235) בהוספה הגי' מפי' אביו הגאון והכוונה לאביו של ר' שמואל הלוי מווירמזא
 והוא רבינו יצחק הלוי. והוא גי' נכונה ובראב"ן (דף פ"ה ע"ב) הביא מצאתי הרב
 ר' שמואל הלוי בוויז'נישע עמר מאבילתו ערב י"ט מבעוד יום ולא התפללו שם
 מנחה ושעם חרב מפי הגאון אביו רבינו יצחק הלוי מפני שיו"ט מספיק ומכטל
 גזירת שבעה.

ב.

ר' בנימין בר שמואל מקוסמני (סי' קע"ד דף ל"ד ע"א) עיין לעיל סי' כ"ד.
 בל"יש (סי' רע"ג דף נ' ע"ג) ובספרו של ר' יצחק בר מנחם הגדול לא גרים ליה.
 וכן הנהוגה אחותו מרת כללת [צ"ל בלוט]. היא שם הצרפתי בליש
 (Bellete) משמות [צ"ל משמן] את בנות עירח לחמוט שניהם קודם טבילה. הוא
 אחותו של רבינו יצחק בר מנחם. עיין לעיל סי' י"ב בערך ר' יצחק בר מנחם. וראיתי
 כי הובא באור זרוע ה' נדה סי' שס"ג והביא לנכון אחותו מרת בלש:

ג.

גאון [סי' קס"ו] ומעין השאלה הזאת שאלו לפני גאון אם אומר בריה ותתן לנו ה'
 אלהינו את יום הזכרון. עוד (סי' רס"ט) וכן גאון השיב בתשובתו.
 רבינו גרשום (סי' קס"ט) שכן נהג רבינו גרשום זצ"ל. עוד (סי' ר"ט) רבינו גרשום
 זצ"ל לא הורה בה לא איסור ולא היתר. (עוד סי' רס"ט) אמר ר'
 שלמה בשם הרב ר' גרשום זצ"ל. (שם) ושאל רבי יעקב בר יקר את רבינו גרשום
 זצ"ל. הוא רבינו גרשום מאור הגולה. עיין אודותיו לעיל סי' י"ב וס" כ"ד:

ד.

ר' דוד הלוי (סי' קצ"ט) שני בעלי בתים ה"י בבית אחד והצריכן רבינו דוד הלוי נ"ע
 להדליק זה בסתח זה וזה בסתח אחת. עוד (סי' רס"א) והגאונים שלפנינו
 רבינו יצחק בר יהודה ורבינו הרב מנחם משום רבינו יהודה. כהן הוקן. משום רבינו
 דוד הלוי נ"ע. עוד (סי' רע"ה) ר' דוד הלוי היה ליה קדוירו וכף וקערה לבשל חומצי
 בהדי כחל. עיין אודותיו לעיל אות י"ב וכאות כ"א:

ה.

רב האי גאון (סי' נ"ד) כך פי' רב תאי גאון זצ"ל שנים שבאו לאכול כאחת המברך
 נוטל רשות מהבירו דרך כבוד כו. וכיה בלקושי הפרדס (ה' ע"ג).

עוד (סי' נ"ח וסי' ס"ב) כתב רבינו האי גאון זצ"ל מנהגא דרבנן כד עייל איניש בבי כנישתא ואינכח ציבורא דמעלו בלחשיה מעכב עד דמסיימי כו'. הובא בס' האורה סי' ל"ז. ובריף ברכות פ"ג. עוד (סי' ס"ז) סי' רב האי גאון בתשובותיו שצריך להגביח את ידיו למעלה אחר רחיצתם. הובא במחרו צד 35. והובא בלקושי הסדרם (ו' ע"ג). עוד (סי' צ') אישכחן כתובות שאילות של אדונינו שירא גאון זצ"ל ואדונינו רב האי זיל בענין אם בירך על כוס ונטלוהו ממנו והביאו לו אהי. עוד (סי' קע"ו) ואמר רב האי גאון זצ"ל לא מצינו זכר במשנה ובתלמוד לזכרנו לחיים כו'. עוד שם רב האי גאון אומר אין מנהיגנו לומר ותתן לנו באהבה מועדים לשמחה, אלא ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה. עוד (סי' רנ"ו) משערים של רב האי גאון זצ"ל לענין הנעלת כלים. עוד (סי' שי"ג) רבינו האי זצ"ל שפסק כדין מורדת. עוד בלקושים בסוף הספ' (גי' ע"א) וששאלתם מתיון בני שלמען תזכרו כך אמר בה פעם מרב האי גאון זיל כו'. עוד שם (סי' ע"ג) אלו שאלות שנשאלו מלמני רבינו האי גאון ראש ישיבה ורבינו שירא גאון ראש ישיבה כו'. בלקושי הסדרם (דף ט' ע"ג) הובא דברי רב האי גאון דקמן עולה למנין עשרה. וזה ליתא בסדרם לפנינו :

ה.

מר הנילאי (סי' רמ"ז) ואף מר הנילאי מודה בזה. אולי צ"ל מר הנינאי. עוד שם כד הוו יתבי קמי מר רב הכינאי, ואולי גם בכאן צ"ל מר רב הנינאי : רבינו חננאל. בלקושי הסדרם (ט' ע"ג) הובא דברי רב האי גאון דקמן עולה למנין עשרה, ורבינו חננאל חולק עליו, וזה לא נמצא בסדרם לפנינו :

י.

רב יהודאי גאון. (סי' צ') האי מילתא שאילה עלה למר רב יהודאי גאון. (עוד סי' ק"ע) וכן מצאתי בתשובות של רב יהודאי גאון שאסור להתענות ברה כו'. עוד (סי' קע"ו) ואמר רב יהודאי גאון צריך לומר מלך על כל העולם כולו. עוד (סי' ר"פ) כך אמר מר רב יהודאי גאון אדונינו לברכה. עוד (סי' רצ"א) ואמר מר רב יהודאי הכי דאין מברכין ברכת אבילים בשבת כו'. עוד שם והכי אמר משמי דמר יהודאי גאון דהיכא דשכיב ביוש ראשון או בשני כו'. (סי' רמ"ז) וכן למדנו מפי רב יהודאי גאון. (סי' רל"ג) מצאתי בתשובות שאילות של ראש ישיבה שמר רב יהודאי גאון נזר על כנתא לפי שאין בקיין לבודקה. (שם) ומינא רב יהודאי גאון זיל נזר עליה שלא תתבשל בקדירה. (שם) גם ר' יצחק לוי תמה על מר רב יהודאי גאון שאסרה. עוד (סי' רצ"ד) אע"פ שתשובה זו נכתבה על שם מר רב יהודאי. בלקושים בסוף הסדרם (ס"א ע"ד) כך אמר רב יהודאי גאון זיל בענין נדר שיש בו שבועת יש לו התר או לא.

ר' יהודה הוקן הכהן. (סי' י"ט) מפני כבודו של ר' יהודה הוקן שהורה וקיייל במקום שיפול העין שם יהו פירותיו כמו שמפורש למעלה בתשובת ר' יהודה הוקן הכהן. עוד (סי' כ"ד) הראה לי התשובה והשאלה שהשיב רבינו יהודה כהן כו'. עוד (סי' רמ"א) והנאונים שלפנינו רבינו יצחק ב"ר יהודה והרב ר' מנחם משום רבינו יהודה כהן הוקן משום רבינו דוד הלוי נ"ע כו'. עוד (סי' רי"צ) רבינו שמואל בן רבינו יהודה כהן משום אביו לישב באבילות לבני בנים כשנפטר זקנים. (שם) וגם אביו ר' יהודה הכהן נ"ע רצה להשיב את רבינו משולם על זקינו רבינו

יקותיאל באבילות, ולא הניחו רבינו אליעזר הגדול ניע. (עוד שם) וכן הורה רבינו יהודה ניע, כוודאי הכוונה ר' יהודה כהן. (עוד שם) והורה רבינו לרבינו יהודה ניע בנו כשמתה אמו שהלך לבית הקברות יחף, ובהקדמה לשבלי הלקט הערה פ"ז כתבתי הוא רבינו יהודה ב"ר מאיר הכהן הזקן ונקרא רבינו ליאונטין רבו של הרגומה. עיין שהיג אות ג' ס"י י"ג וראיתי בשבלי הלקט ח"ב כ"י ס"י ל"ד הביא רבינו חס' כתב כי רש"י ז"ל שמע מרבו על ר' יהודה ב"ר מאיר שהיג אומר דריחא מילתא ור' אלעזר בן גילו חולק ומורה דלאו מילתא. וגם הביא שם וכן אמר ה"ר מנחם הלוי ניע משום רבינו יהודה כהן הזקן ומשום ר' דוד הלוי ניע. וגם הביא שם בס"י מ"ה וה"ר יהודה כהן בשם ה"ר יוסף לצינן פ"י ואולי צ"ל ה"ר יוסף קלצון. עיין תולדות המרדכי להר"ה מהר"ש כהן בערך ר' יוסף קלצון. ולדעתי צ"ל בשם ה"ר יוסף קצין עיין להלן בערך ר' יוסף קצין. ועיין אור החיים (צד 462) והוא חיבר ס' הדינים :

ר' יהודה חסיד (ס"י רפ"ה) וכמוזה שכתב ר' יהודה חסיד היה כתוב ג' פעמים יה כ"ו הוא ר' יהודה החסיד ב"ר שמואל מחבר ס' החסידים והובא בתוס' כתובות דף י"ח ע"ב, ועיין שם הגדולים אות י' והובא איוה פעמים בשב"ה"ל ובהקדמה הערה ס"ב העירתי בשב"ה ס"י ר"ל"ו הביא בטעמי ר' יהודה החסיד, ובח"ב כ"י ס"י ל"ב הביא שאל ר' יהודה החסיד ל"ר שמחה משפירא, ור' שמחה השיב לו מורי אורו עיני כראות מכתבך ה"ר יהודה חסיד נר ישראל ידעתי שמחיצה יתירה בדתני כ"ו הלא מפיך אנו חיים, ועיין אודותיו באור החיים (צד 455), ונפטר בשנת תתקע"ז או תתע"ז ואולי זה ההובא בפרדס הוא אחר כי נפטר לערך מאה שנים אחר רש"י ז"ל :

ר' יהודה ב"ר ברוך (ס"י קפ"ב) הגאונים ר' יהודה ב"ר ברוך ור' יצחק ב"ר לוי מתענין ממחרת י"ב, וכן הובא גם בלקוטי הפרדס (י"ג ע"א) וכן הובא במחזיקי (צד 381) וז"ה בסדר רש"י ה' י"ב, וכן הביא בעל שב"ה"ל ס"י שכינ מצאתי להרב ר' יהודה ב"ר ברוך והרב ר' יצחק הלוי ז"ל מתענין ממחרת י"ב, ועיין אור החיים (צד 449). והיה בדור רבותיו של רש"י כנראה מפורשו לחולין מ"ז ע"א בענין תרי עינוניתא, ודבריו מועתקים בס' אה"ע להראב"ן ס"י ר"ט, ונראה שם שהי' תלמידו של רבינו נרשום מאור הגולה, ומועתקים גם בס' המכריע ס"י י"ב :

ר' יהודה ב"ר יצחק (ס"י ר"ה) אמר לי ר' יהודה בן רבינו יצחק ניע כך היה מנהגו של אביו לאחר שיוצא מביה"כ היה קורא בספר את המלה כ"ו, והובא כן בשב"ה"ל ס"י קצ"ה מצאתי בשם רבינו שלמה ז"ל ואמר לי ר' יהודה בן ר' יצחק ז"ל כ"ו, כמו שהוא בפרדס, ומובא בראב"ן דף ס"ד ע"ב, והוא בן רבינו יצחק ב"ר יהודה רבו :

ר' יהודה ב"ר קלונימוס (ס"י ק"ח) והרב ר' קלונימוס ב"ר יצחק משום ר' יהודה ב"ר קלונימוס ניע אמר מפני מה עושין עירוב בע"פ משאר מועד כ"ו, ועיין באור החיים (צד 471), ויש שני גדולים בשם הזה ה"ר יהודה ב"ר קלונימוס ב"ר מאיר משפירא המכונה ריב"ק משפירא, וה"ר רבו של הרוקח, והשני הוא ה"ר יהודה ב"ר קלונימוס ב"ר משה ממנצא אבי ר' אליעזר מנרמיווא, ונקרא ריב"ק ממנצא, ועיין שב"ה"ל בהקדמה הערה פ"ז ופ"ח :

ר' יוסף ריש מתיבתא (ס"י רש"י) כתבת דנא לקדמנא לבא דמתא שילה וכתב ככה לבית דינא דמר ורב יוסף ריש מתיבתא בריה דמרנא ורבנא שילה ואי קשיא לך למה בודקין את הריאה של בהמה ואין בודקין של עוף כ"ו :

ר' יוסף הגדול (סי' נ"ז) וכך השיב ר' יוסף הגדול בענין סברי מרין, וגם בסדור רש"י ה' סעודה הובא ניכ כך השיב רבי יוסף הגדול, וכן הובא בשבחי ס"י ק"מ, וכן הובא בלקוטי הפרדס (ה' ע"ד) וכך השיב ר' יוסי הגדול צ"ל ר' יוסף הגדול. עוד (סי' קנ"ה) אבל ר' יוסף ויתר העם הזוליס חלוקים בתיב, וכן הובא בלקוטי הפרדס (י"ז ע"ב) בוודאי הוא רבינו יוסף טוב עלם המכונה הגדול, ועיין לעיל סי' י"ב ר' יוסף (סי' ר"ץ) ועוד העיד ר' יוסף אביו של זקינו כו' :

ר' יוסף הקצין (סי' רמ"ב) בתשובה לרש"י אל היר אברהם הבהן והביא ויראתי לעבור על סי' בראותי את הקצין הזה רבי יוסף עובר אצלם הנני משיב לאדוני דבר כאשר ציווני, ובשבחי ח"ב כ"י סי' כ"ז הביא ניכ הקצין ר' יוסף כמו שהכתיי בהקדמה לשבחי :

ר' יוסף בן פלג (סי' ל"ט) פיסקא תפילין וברכות לרבינו יוסף בן פלג ע"ש. ובסוף סי' נ"ג סיים גשמו ססקי הלכות של רבינו יוסף בן פלג וצ"ל. וזה נוסף אל הפרדס וכן בעל שבלי הלקט בוזב כ"י סי' כ"ז הביא ה"ר יוסף אבן פלאט. וכן הובא בספר ההשלמה, וכאשר העיר הר"ה מוהר"ר יהודה לובעצקי בהערה סי' כ"ב הוא היה רבו של הראב"ד וגם הר"ה שאב מבאר תורתו, כמיש בס' התרומה שער כ"ט, ובס' תמים דעים סי' ז' וסי' מ' הביאו, גם בס' בעלי אסופות סי' כ"ט ובס' ל"ג, וכאבודיהם מביא תשובה מהרב אב"ד לה"י אבן פלאט.

ר' יעקב כהנא בר מרדכי. (סי' רמ"ז) מתחיל עקב כהנא בר' מרדכי ריש מתיבתא דמתא מחסיא, וכ"ה בדפוס קושט' דף נ"ה ע"א, אבל ברור שצ"ל מר יעקב והוא הובא באגרת רב שרירא גאון ובתריה (של מר רב הילאי) מר רב יעקב הבהן בר מר רב מרדכי י"ד שנים, והוא הוא החובא בסדרס :

ר' יעקב ב"ר יקר (סי' ס"ד) כך שאלתי את רבינו יעקב בר יקר בענין הנפנה ונוטל ידיו אם צריך ליטול ידיו פעם אחרת לאכילה או לאו, הובא גם בארה סי' קמ"ה, ובמחזיו צד 35, וכן הובא בלקוטי הפרדס (ו' ע"ב), ומוכא בשבחי ס"י ק"ל, עוד (סי' ר"ט) ור' יעקב בר יקר היה מתיר אונה באומה ומקובל מרבנותו מעשה היה ששחט בהמה אחת ר' יעקב בר יקר עם ר' אליעזר הגדול, ועיין רש"י חולין מ"ז ע"ב בשם ר' יעקב בר יקר, עוד (סי' רל"ז) רבינו שלמה בר' שמעון העיד שמעשה בא לפני רבינו יעקב בר יקר על כך הולכת שהכניסוה בקריה של בשר ושיער בששים, עוד (סי' רס"ט) ושאל רבי יעקב בר יקר את רבינו גרשום בענין רבית, עוד בסוף הספר בלקוטים (דף נ"ה ע"ג) מפי ר' יעקב בר יקר נאמר לי בענין טעם לבשמים כמיש, והובא גם בסדור רש"י, גם במחזיו צד 382 (ושם נשמטו המלות, בר יקר), וכן הובא בלקוטי הפרדס (י"א ע"א), ומוכא בשבחי ס"י ק"ל בשם רבינו יעקב בר יקר והובא ניכ בפרדס סי' ק"ה, וחסר שם. מפי ר' יעקב בר יקר, הוא רבו רש"י ז"ל עיין לעיל סי' י"ב :

ר' יעקב בר' יצחק (סי' קפ"ט) וכן עשה רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי נ"ע אָחוּ רבינו אליעזר ורבינו שמואל הלוי קדשו בבית ואכלו חוץ לסוכה ולמחר ביום אכלו בסוכה, (שם) ושאלתי את ר' יעקב לוי, לרבינו יצחק הלוי רבו של רש"י היה שלשה בנים ה"ר יעקב וה"ר אליעזר וה"ר שמואל, וכאשר הביא בעל אור החיים צד 491 היה בוירמשא כנראה בראב"ן דף ע"ב ע"ב ודף קל"ט ע"ג וברוקח סי' ק"ג, והיה בזמן רש"י כי השיב לר' אברהם בר' מאיר הבהן (עיין לעיל בערך ר' אברהם) כנראה בתשובותיו המוכות בתשובת הרשב"א ח"ב סי' ל', ונקרא

מבוא

רבינו יעביץ, רבו המובהק, היה רבינו קלונימוס, כמיש הראב"ן סי' כ"ד אשר היה קרובו ותלמידו וקוראו חבירו הלוי ברך קליש ע"ג כנראה מספרו שקוראו רבינו, וכ"כ מהרש"ל בתשובת סי' כ"ט ומובא בתוס' קנים דף כ"ג רע"ב, ופ"י ר' יעקב הלוי ובמרדכי ה' תענית סי' תר"ל, ופסקיו במרדכי חולין, ותוספותיו לבי"ט מובאים בתשובת ראבי"ה המונקות בתשרי מיימוני סי' קנ"ן סי' י"ז:

ר' יעקב ב"ר שמעון (לקושי הפרדס דף י"ב ע"ב) משום ה"ר יעקב ב"ר שמעון נמצא בערב י"ב באים לבית הכנסת ואומרים כל נדרי כו', כך שמעתי פה קדוש בעברו לפני התיבה כו'. כל המאמר שם מן וששאלתם לא נמצא בפרדס לפנינו, ויש לתקן ה"ר יעקב ב"ר שמעון והוא המובא הרבה פעמים במחזור ויטרי ובסי' צ"ג צד 73 הביא במחזור ה"ר יעקב ב"ר שמעון והובא הרבה פעמים בתוס' עיין מבוא למחזיו צד 31:

ר' יצחק פאסי (סי' י"י) קריאות של רבינו יצחק פאסי. הוא הריף עיין לעיל סי' י"ב:

ר' יצחק בר' יהודה (סי' כ"א) ושמעתי שנחלקו שני חכמים בדבר במנצא רבינו יצחק בר' יהודה ור' שמואל בן דוד הלוי בענין מפסיה. עוד (סי' כ"ה) ואני שמעתי משום רבינו יצחק בר' יהודה נ"ע כששאלוהו מפני מה נוהגין להפסיר ביהדי אחרי מות משה, וכן הובא בלקושי הפרדס (כ" ע"א). עוד (סי' כ"ד) והורה ר' יצחק בר' יהודה וצ"ל מי שהולך בספינה כו', וכן הובא בלקושי הפרדס (ו' ע"א). עוד (סי' ע"ה) ואני שמעתי למה אומרים על היין סברי משום ר' יצחק בר' יהודה וצ"ל לפי שהיין מביא קללה לעולם כו', והובא בלקושי הפרדס (ו' ע"א). ושם בסעות ואני שמעתי משום רבינו בר' יצחק ז"ל, צ"ל ר' יצחק ב"ר יהודה ז"ל. עוד (סי' קנ"ב) אילו תשובות שאילות של ר' יצחק בר' יהודה, עוד (סי' קנ"ה) תיב שחל להיות במו"ש או בשבת, רבינו הגדול ר' יצחק בר' יהודה ז"ל בין מנחה למעריב בסעודה המספקת בוצע על שתי ככרות כו', וכן הובא בלקושי הפרדס (י"ד ע"ב). עוד (סימן קס"ה) ורבינו יצחק בר' יהודה בשם רבו ר' אליעזר בענין והשיאנו ביה וי"כ וכ"כ במחזיו סי' שניא (צד 360). עוד (סי' קפ"א) רבינו הגדול ר' יצחק בר' יהודה בכניסתו לא היה מתעמף כל הלילה בשלית, וכן הוא בלקושי הפרדס (י"ג ע"א). עוד (סי' קצ"ו) זו תשובה שהשיב רבי יצחק בר' יהודה לר' מנחם בענין תקופת. עוד (סי' קצ"ה) ושמעתי שנחלקו במנצא שני גדולי הדור ר' יצחק בר' יהודה ור' שמואל בר דוד הלוי בענין מפסיר וכן הוא בפרדס סי' כ"א, כמו שהבאתי לעיל, ובשכלי הלך סי' קי"ן (ע"ד ע"א) הובא זה בשם מעשה הגאונים. עוד (סי' רכ"ה) מעשה ובאו לפני רבינו לותר ר' יצחק הלוי ור' יצחק בר' יהודה על אחד שישחט בהמה אחת ושגג השוחט כו'. עוד (סי' רל"ח) והרב רבינו יצחק בר' יהודה מורה נס הוא בששים. עוד (סי' רמ"א) והגאונים שלפנינו רבינו יצחק בר' יהודה ורבינו הרב ר' מנחם משום רבינו יהודה כהן הוקן משום רבינו דוד הלוי נ"ע. עוד (סי' רס"ה) שאילות ותשובות של רבינו יצחק בר' יהודה בענין יין נסך. עוד (סי' רפ"ב) שאילה נשאלה מרבינו יצחק בר' יהודה מילה שחלה ביום תענית צבור כו', והובא בלקושי הפרדס (י"ד ע"א). וכן הובא במחזיו סי' תקנ" (צד 624) ושם הובא שאילה זו שאל ר' מנחם בר' מכיר את בן דודו רבינו יצחק בר' יהודה, וכן הובא באו"ח סי' ק"ט. זו תשובה רבינו יצחק בר' יהודה וצ"ל שהשיב לר' מנחם בר' מכיר בן דודו. בלקושים בהפרדס בסוף חספי (ניש ע"ב) כך שלח מורי לרבי יצחק בר' יהודה

וכך השיב כנדרו בענין האנוסים. ולפעמים מובא סתם ר' יצחק והכוונה לרבינו יצחק ברי' יהודה. כמו (ס"י כ"ה) בוורמישא אמרו משום רבינו יצחק ג"ע בענין הפסדה. וכ"ה בלקושי הפרדס (כ"י ע"א). (ס"י קניה) ר' משולם אין מומן בשבת בליל ת"ב אלא בדר ישב ומכרך לעצמו וכן רבינו יצחק. וכ"ה בלקושי הפרדס (י"ז סע"ד) והכוונה לר' יצחק ברי' יהודה המובא שם כסימן ההוא. (ס"י ק"ס) והגאון ר' יצחק שמעתי עליו שהוא אוכל ביצה ערב ת"ב דרך אבלות. וכ"ה בלקושי הפרדס. (ה"ע"ב). בסדרו רש"י. ובמהויו צד 225 הובא הגאון ר' יצחק ברי' יהודה. (ס"י קצ"ט) שאילה זו מרבינו יצחק מי ששכח ולא הדליק נרות של חנוכה כו'. (ס"י רכ"ב) וזה השיב רבינו יצחק וצ"ל הובא גם באיסור והיתר כ"י. (ס"י רפ"ב) אבל רבינו יצחק כתב בענין מוזהה. (ס"י רצ"ט) העלוב יצחק אשר השיב לר' נתן ברי' מכיר ויכנהו נכדי. ולעיל מס' רפ"ב הבאתי כי במהויו מכונה אחיו ר' מנחם בן דודו של ר' יצחק ברי' יהודה אי"כ ה"י ר' נתן ג"ב בן דודה. רק דרך הפוסקים הצרפתים והאשכנזים לקרוא לבן אח או אחות וגם לזרעו נכד עיין אור החיים צד 512. בלקושים בסוף הפרדס (ג"ש ע"ג) ושמע רבי בשם רבו ר' יצחק בענין אם אין כהן נתפררה החבילה. וזה הובא גם באיסור והיתר כ"י ס"י רצ"ב. והנה ר' יצחק ברי' יהודה ה"י רבו של רש"י ז"ל. עיין לעיל ס"י י"ב:

ר' יצחק הלוי (ס"י קס"ח) והגאון ר' יצחק לוי ביטלו בוורמישא לומר והשיאנו בריהווי"ב. וכ"ה במהויו צד 360. עוד שם וגם הורה ר' יצחק הלוי ז"ל לומר ובראשי הרשיכים בריה. (וס"י קע"ג) ותשובת הלוי ס' הכוונה ר' יצחק הלוי. (ס"י קפ"ב) הגאונים ר' יהודה בר ברוך ור' יצחק בר לוי מתענין ממחרת יום הכפורים. יש לתקן ור' יצחק לוי. והובא בלקושי הפרדס (י"ג ע"א). ושם הג"י ור' יצחק לוי. ובמהויו צד 381 הובא כל זה וגורס ור' יצחק ברי' יהודה. והוא טעות כי ר' יצחק לוי לחוד. ור' יצחק ברי' יהודה להנה. (ס"י קפ"ט) רבותינו הלויים אומרים שמעולם לא נהנו וגם בפני אביהם רבינו יצחק הלוי ג"ע בענין ביום אחרון של חג קורין עשר תעשר. וכן הובא כן בשבדיל ס"י שעיב ורבותינו הלויים חולקין עליו כו'. ורבותינו הלויים הכוונה לבניו של רבינו יצחק הלוי. (ס"י קי"ג) ור' יצחק לוי הסכים לדבר זה שלא לברך שהחינו כי אם ראשון בלבד. (ס"י רל"ג) גם ר' יצחק לוי תמה על מר רב יהודאי גאון. (ס"י רל"ח) סגן לוויה רבינו יצחק הלוי השיב לתשובתו לרב שלום בר יהודה על בשר בחלב שהוא נוהג ואוסר במשהו כל זה הובא בסדרו רש"י הל' איסור והיתר. עוד שם ור' מאיר ברי' שמואל העיד שכך אמר לו ר' יצחק לוי. (ס"י רמ"ב) כשהייתי לומר אצל ר' יצחק הלוי. בלקושי הפרדס (י"ט ע"ד) מעשה בימי רבינו הקדוש ר' יצחק לוי ג"ע. ונשמט בפרדס ס"י כ"ה המלות בימי רבינו הקדוש ר' יצחק לוי:

ר' יצחק ב"ר מנחם הגדול (ס"י רע"ג) ובספרו של ר' יצחק ב"ר מנחם הגדול. וכ"ה באיסור והיתר כ"י ס"י רצ"ד ובמהויו צד 610 עיין לעיל אות י"ב ר' יצחק ב"ר מנחם:

ר' יצחק ב"ר משה (ס"י קניה) ושמעתי על רבינו יצחק ברי' משה שלא היה דוחץ מ"ז בתמוז עד ט"ב. וכן הובא בלקושי הפרדס (י"ז ע"ג). ס"י רי"ח) רבינו שמואל הכהן ורבינו יצחק ב"ר משה ושאר מביני מדע כו'. עיין לעיל ס"י י"ב ר' יצחק ב"ר משה.

ר' יצחק (סי י"ז) וכן דרש קצין אחד רבינו יצחק מאריך הגר מעם שנוהגין לקרות שבת הגדול, ומצאתי בשבחהל סי' ר"ה שהביא וכן דרש קצין אחד ר' יצחק יוסקונטו באריך הגר והביא שם את הפרדס שחיבר רבינו שלמה זצ"ל.

ר' יקותיאל (סי' רל"ג) ואני שמעתי מפי הרב ר' יקותיאל והוא דברי רבינו נתן ברי' מכיר שהשיב לאחיו ר' מנחם. (סי' רנ"ט) ולענין יין מבושל שלח ר' יקותיאל ז"ל לר' יצחק ז"ל והשיב לו כו'. ונמצא באריכות בשבחהל סי' קמ"ה ורבינו יצחק הגדול זצ"ל השיב להר"י יקותיאל זצ"ל בלשון הזה כו'. (סי' רע"ג) וכן הורה רבינו יקותיאל בענין אבילות, וכן נזכר ר' יקותיאל בשבחהל ח"ב כ"י סי' ו' ו' ש"ז ל"ה. אולי הוא ר' יקותיאל הלוי מוורמישא המובא בתוס' כמו שהביא בעל קורא הדורות ש"ז ע"ב:

ר' יקר (סי' קנ"ה) שאלתי אני יקר אם צריך להזכיר ענינו בתפלת ערבית בליל ראשון כשקיבלו התענית, וכן הובא בלקוטי הפרדס (י"ז ע"ד). וכל השאלות מס' קניה קניו קניו קניה קניש ממנו הם. (סי' קנ"ז) אלו שאילות שאלתי אני יקר מן רבינו קלונימוס מרומי נ"ע מהיכן חייב אדם מלרחיק קודם ט"ב. הובא גם בלקוטי הפרדס (י"ז ע"ד). וכן הובא כן בשבחהל סי' רס"ד שאל הרב ר' יקר זצ"ל מלפני רבינו קלונימוס מרומא. זצ"ל מאימתי צריך אדם לימנע מלהרוץ קודם ת"ב כו'. (סי' קנ"ח) ועוד שאלתי כו' אבל אני יקר מצאתי בהיג כפירוש שחייב להספיק למעודת ט"ב משש שעות ולמעלה בשבת שלא יאכל בשר ולא ישתה יין, וכן הובא בלקוטי הפרדס (י"ה ע"א). וכן הובא כל זה בשבחהל סי' רס"ז ורבינו יקר הובא ברוקח סי' ש"יב. ומובא בתשובת מהרי"ם דפוס פראג סי' תרצ"א. ובעל אור החיים (צד 515) הביא נראה שרבינו יואל הלוי קבל ממנו מן המובא במרדכי ב"ב סי' תע"א. וכן כתב רבינו יואל משמו של רבינו יקר. ועיין גם בתולדות המרדכי מהרהיג מהרי"ש כהן :

כ.

רב כהן גאון (סי' קע"ז) וכן אמר רב כהן גאון ורב פלשו בענין תפלת ר"ה. (סי' רנ"ד) וזה פירוש רב כהן צדק ראש ישיבה :

ל.

ר' לוינטי הכהן (סי' ר') כבר רבינו לוינטי הכהן נ"ע הספיד על חכם בתנוכה (סי' ר') לא הצדיק ולא הספידו בהנוכה ואמר שכבר רבינו לוינטי נ"ע הספיד על חכם כמנצא, וכן הביא גם בעל שבחהל סי' קצ"ב בשם מעשה הנאותים, הוא רבינו יהודה ב"ר מאיר הכהן הזקן רבו של הרגמיה, ועיין לעיל בערך ר' יהודה הזקן, וגם מכונה רבינו לויאון, ועיין אור החיים (צד 461) :

ר' לוי (סי' קפ"א) ר' שמואל כהן ז"ל לוי אף הן מתעספין כמו כן בציצית בת"ב. הובא גם בלקוטי הפרדס (י"ג ע"א) ;

הלויים (סי' קפ"ט) רבותינו הלויים אומרים שמעולם לא נהגו וגם בפני אביהם ר' יצחק הלוי, הם בניו של רבינו יצחק הלוי, היר, אליעזר, והיר יעקב, והיר שמואל. עיין בערכם :

מ.

ר' מאיר שליח צבור (סי' ג') ור' מאיר אומר שליח צבור כהוגן היה מתקן הדבר כן כו'. מלת אומר: יש למחוק וצ"ל ר' מאיר שליח צבור, ועיין לעיל סי' כ"ד בערך ר' מאיר ב"ר יצחק, הבאתי כי בסדרו רש"י הובא לנכון רבי מאיר שליח ההגון (צ"ל כהוגן) היה מתקן הדבר כן, וכ"ה במחזיקי סי' ק"ג (צד 82)

ובשבה"ל סוף סי' ע"ו הביא ור"י מאיר ציר נאמן דל היה מתקן הלבר כן, כוונתו לר"י מאיר שליה צבור ועיין לעיל סי' נ"ד בערך ר"י מאיר ביר יצחק :

ר"י מאיר כהן (בלקוטים בסוף הפרדס נ"ח ע"ב) מי [צ"ל מפני] ר"י אברהם כהן משום אביו ור"י מאיר כהן, עיין לעיל בערך ר"י אברהם כהן :

ר"י מאיר ב"ר שמואל (ס"י ר"ח) ור"י מאיר ביר שמואל העיד שכך אמר לור"י יצחק לוי בשר בחלב במשהו, וכ"ה בסדור רש"י הלכות איסור והיתר.

וכ"ה בשבחי' ח"ב כ"י סי' כ"ז, והוא חתן רש"י אביהם של הרשב"ם ור"ת, ובתו ושמה מרים היתה נשואה לרבינו שמואל ביר שמחה מוויטרי (בעל מחזור וויטרי), עיין אור החיים (צד 525) נזכרים ומובאים פירושו בפי' כנו הרשב"ם לכ"ב ע"ו ע"א, גם בס' התרומה ספ"י ט', ובתוס' שבת צ' ע"א, ועירובין י"ג ע"א, ותוס' ע"ו נ"ז סעי'ב, והראב"ן שאל ממנו ומבניו וחבר תוס' למס' פסחים מובאים בספר הישר סי' רנ"ב :

ר"י מנחם [ב"ר מכיר] (ס"י כ"ה) ואני מנחם אומר וכ"ה בלקוטי הפרדס (י"ט ע"ב).

(שם) ואני מנחם רוח אמרת עמי וכ"ה בלקוטי הפרדס (כ"י ע"ב), (ס"י ק"ג)

תשובה של רבינו נתן שהשיב לרבינו מנחם אחיו מהו לשכור נכרים לכתה"ל בחוה"מ כ"ו, (ס"י קס"ז) שאלתי אני מנחם י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, במי'ש אם אומר ותדיענו, (ס"י קצ"ז) וזו תשובה שהשיב רבי יצחק ב"ר יהודה לר"י מנחם ששאלת ובנולה עד ששים יום לתקופה כ"ו, (ס"י רכ"א) אבל הרב רבינו מנחם מצריך לבדוק כשנשכר העצם, (ס"י רל"ג) תשובה של רבינו נתן שהשיב לרבינו מנחם על אודות המתה, (ס"י רמ"א) הגאונים שלפנינו רבינו יצחק ב"ר יהודה ורבינו הרב מנחם משום רבינו יהודה כהן הזקן משום רבינו דוד הלוי נ"ע היו מורין על אותה שאינה מכוסה בדיעבד ה"י מחזירין אותה כ"ו, (ס"י רצ"ח) שאל ר"י מנחם אם מותר אדם בבת אחי אשתו, (ס"י ש"ח) שאל ר"י מנחם מר"י נתן אחיו על בת חליצה כ"ו, ובשבה"ל סי' רכ"א הובא תשובת רבינו נתן לר"י מנחם אחיו בענין חתי'ם, ובס"י ר"ל תשובה שהשיב ר"י נתן לר"י מנחם אחיו בענין גילוח שיער בחוה"מ, ובח"כ כ"י סי' מ"ב הביא מצאתי בשם הרי"מ מנחם שפי' בשם הרי"מ יצחק ב"ר מאיר וצ"ל [הוא הריב"ם אחיו של הרשב"ם ור"ת]. ועיין לעיל אות י"ב שם דברתי אדותיו :

ר"י מנחם הלוי (ס"י רס"ג) וגם הרב ר"י מנחם הלוי אמר הרי מעשים בכל יום כ"ו, לעיל בערך ר"י מנחם הבאתי מס' הפרדס סי' רמ"א שהביא הגאונים

לפנינו רבינו יצחק ב"ר יהודה, ורבינו הרב מנחם, משום רבינו יהודה כהן הזקן, משום רבינו דוד הלוי נ"ע, אבל נראה כי חסר שם מלת 'הלוי' וצ"ל ורבינו הרב מנחם הלוי, והוא ז"ל ר"י מנחם ב"ר מכיר, ובהקדמה לשבה"ל הבאתי את ר"י מנחם הלוי משבה"ל ח"ב כ"י ובהערה קמ"ג הבאתי כי שם בכ"י הביא וכן אמר הרב מנחם הלוי נ"ע משום ר"י יהודה כהן הזקן ומשום ר"י דוד הלוי נ"ע והוא הוא המאמר מהפרדס סי' רמ"א שהבאתי, וכתוב מסורש ר"י מנחם הלוי והירשד"ל בנחלת שד"ל (צד 31) הביא ר"י מנחם הלוי עשה קובץ, כן הובא במרדכי :

ר"י מרדכי (ס"י קנ"א) ואף רבינו מרדכי וצ"ל התיר לכתוב איגרת אם צריך בחולו של מועד, וכן הוא בלקוטי הפרדס (כ"א ע"ג) וכן הובא זה בשבה"ל סי'

רכ"ה, (ס"י קפ"ט) אבל שליה ציבור רבינו מרדכי נייענע בתחלה בחסרו ולבסוף בחסרו ובשבה"ל סי' שס"ז הביא אבל שליה צבור הרב ר"י מרדכי ד"ל נענה בתחלה בהודו ולבסוף בחסרו בין בהודו ראשון בין בהודו אחרון, ואולי שנים הם :

ר' משה (ס"ג דף ח' רע"ג) והכי אמר רב משה דל יחיד שמעיה כלילי שבת ולא התפלל אתה קרשת כו'. ובסדר רב עמים נאון (כ"ה ע"ב) הובא והכי אמר רב משה נאון, וכן במחזיון ס"י ק"ה (צד 83) כתוב: והכי אמר רב משה נאון יחיד שמעיה כו'. וכן בסדר רש"י סדר אתה קרשת הובא נ"כ והכי אמר רב משה נאון, ע"ן לעיל ס"י כ"ד בערך ר' משה נאון, (ס"ד ד') ר' משה ור' שלום ריש מתיבתא דמתא דמתא סדר [צ"ל שדר] הכי לומר בשחרית של שבת וימים טובים ובי"ב פעמים באהבה שמע אומרים, ובמחזיון ס"י קכ"ח (צד 99) הובא זה ונשמטו המלות ר' משה, (ס"י קנ"ה) ושמעתי שהי' ר' משה נוהג כל ימיו שלא אכל בשר במוצאי ט"ב, ובלקוטי הפרדס (י"ג ע"ג) הובא זה בשם רבי משולם, ולדעתו הכוונה לר' משה ב"ר יקותיאל המובא שם ב' פעמים כסימן הזה בענין ט"ב, וראיהו בשבדיל ס"י רע"ד שכתב וכן מצאתי שנהג רבינו משולם דל שלא אכל בשר כליל במוצאי ט"ב, בלקוטי הפרדס (ח' ע"ד) הובא שמענו מר' רבי משה נאון וצ"ל ששמע מרביתו שמנרך מלך מהולל בהשבחות, וזה לא נמצא לפנינו בפרדס ולא הובא במחזיון ס"י ע"י (צד 23), וזה הובא בשבדיל ס"י ד' בשם הערוך שהביא בן בשם רב משה נאון וצ"ל מאן דעל לבי כנישתא כו' :

ר' משה ב"ר יקותיאל (ס"י קנ"ה) ושאלתי מ"ר משה ב"ר יקותיאל אימתי יברך על האור ועל הבשמים כליל ט"ב כשאין מכדילים על הכוס, וכן הובא בשבדיל ס"י רס"ח משמו, (שם) ר' משה ב"ר יקותיאל נוהג באישפורה ומקובל מאביו כי בסעודה המפסקת אין מברך על שתי ככרות ואין אומר נחמינו ולא רצה והחליצנו כו', וכ"ה בלקוטי הפרדס (י"ז ע"ב), והרב בעל שה"ג אות מ' ס"י 122 הביא שהזכירו מהרים ריקאנטי בפסקיו ס"י קפ"ט, ועיין עמודי העבודה אות י" (צד 132) שהביא את לקוטי הפרדס ה' ט"ב ונעלם ממנו כי הוא בפרדס ס"י קנ"ה ומה שהביא שם בשם התניא, הוא בשבדיל ס"י רכ"ח וכמו שהבאתי :

ר' משה ב"ר משולם (ס"י כ"ה) כשבא לירי' הספר של הרב ר' משה ב"ר משולם שהובא מארץ בבל והי' בו בנביאים סימני הפשרה לפ"שיות התורה לכל השנה, וכ"ה בלקוטי הפרדס (כ" ע"ב) ושם נשמט השם ר' משה וכתוב שם ה"ר משולם וצ"ל ר' משה ב"ר משולם, ונמצא ממנו סליחה, מקוה ישראל" עיין עמודי העבודה (צד 255) :

ר' משולם ב"ר משה (ס"י י"ט) ואלו שאלות ותשובות שהשיב רבינו משולם ב"ר משה לאחיו ר' נחמ"י, (ס"י קנ"ה) ר' משולם אין מומן בשבת כליל ט"ב אלא בדר' ישב ומברך לעצמו, וכ"ה בלקוטי הפרדס (י"ז ע"ד), (ס"י קס"ח) ור' משולם ב"ר משה שאל את פ' אריות יושבי ירושלים עיר הקודש בענין והשיאנו, הובא גם במחזיון ס"י שכ"א (צד 360), ובשבדיל ס"י רפ"ה, ובמדרכי סוף ר"ה, וב"ראב"ן דף ס"ט ע"ב, וב"הרא"ש ר"ה פ"ד ס"י י"ד : (ס"י קע"ה) ה"ש רבינו משולם בין ר"ה ליו"ט אומר וידווי ג' פעמים כו', וכן הובא בלקוטי הפרדס (י"ב ע"ג), (ס"י רצ"ג) וזה השיב ר' משולם לר' נחמ"י מה ששאלת אם אומר צדוק הדין, (עוד שם) וגם אביו [של רבינו שמואל] ר' יהודה הכהן נ"ע רצה להשיב את רבינו משולם על זקינו רבינו יקותיאל באבילות כו', הוא רבינו משולם ב"ר משה ב"ר יקותיאל (עיין לעיל ר' משה ב"ר יקותיאל) ומה יש לתקן בערוך ערך דל א' וזה פ"י רבינו משולם ב"ר משה ברבי איתאל מעיר מנצא, יש לתקן ברבי יקותיאל, ויש עוד ספק אם ר' משולם ב"ר משה ור' משולם סתם הם אחד :

מורה צדק (ס"י קנ"ג) שאלתי את פ' מורה צדק וסיים כך קבלתי מפי מורי הקדוש, וכן הובא בלקוטי הפרדס (כ" ע"ב) ומה שהובא בלקוטי הפרדס (כ"ב ע"א)

שאלתי את פי מורה צדק על שום מה אנו עושים ב' ימים ריה כו' זה הסד לפנינו בפרדס. (ס"י שיו) וכן הורה מורה צדק עליו השלום. הכוונה לבינו יצחק ב"ר יהודה רבו של רש"י ז"ל, וכן מפורש ברש"י יומא ט"ז סעי' פ"י לי מורי צדק רבינו יצחק ב"ר יהודה וכן הוא ברש"ל בתשובה ס"י כ"ט :

ג.

ר' נחמיה (ס"י י"ט) ואלו שאלות ותשובות רבינו משולם ב"ר משה לאחור' נחמ" בענין הפטורה. (ס"י ר"צ) נמצא תשובה אליו מר' משולם ששאל בענין צרוק הדין, ובתשובת חכמי צרפת ס"י ס"ד נמצא תשובת ר"ת אליו וכתב את קולך שמעתי קרובי ר' נחמ" ואירא פן יתר בעיניך ואחיש ואעיש כאשר צויתני ולולי אהבתך וחבת שלוחך ההרשתי כו'. והתשובה הובאה בתוס' ברכות ל"ט ע"ב ד"ה מברך ודיה וז"ל ודיה כתנאי ודיה מניה, וגם הובא בסוף ספר הישר, ועיין גם באו"ז ד"ב ס"י שצ"ד הובא נ"כ תשובתו ונדרס ר' נחמיה, ובשבה"ל ד"ב כ"י ס"י כ"ז הביא ור' אליעזר לוי השיב לו (והוא ר' אליעזר ב"ר יצחק הלוי) :

רב נחשון גאון (בסוף הפרדס בלקוטים דף ס' ע"א) וזה ס"י רב נחשון, (עוד שם ס' ע"ג) וכך השיב מר בר רב נחשון גאון ד"ל לבני מערב, ולדעתי הכוונה מר בר רב נחשון לבנו של רב נחשון אשר היה שמו רב האי כמו שמובא בתוס' ע"ז נ"ה ע"ב ד"ה כתב, ובשערי תשובה ס"י שמינ' תשובה ל"ב האי בר מר רב נחשון ז"ל, ורב האי בר נחשון הוא רב האי השני :

רב נטרונאי גאון (ס"י ג') שאילו מקמי רב נטרונאי גאון על מה אין אמרים בלילי שבת ברוך ה' לעולם כמו בימות ההול, והשיב כו', וכן הוא בסדר רש"י ונובע מסדר ר"ע גאון, וכן במהו"ז ס"י ק"ב (צד 81) ובשבה"ל ס"י ס"ה, עוד שם בס"י ג' בסופו והכי אמר רב נטרונאי גאון ז"ל היכא דלא התפלל שבע ברכות כו' ושמע משליה צבור מן אבות מרישא ועד ס'פא נפיק, וכ"ה בסדר רש"י, (ס"י ה') שאלו מקמי רב נטרונאי גאון ולא סדרה וכ"ה במהו"ז (צד 5) ושם הג"י ולא שדרה. (ס"י י') אשכחנין לרב נטרונאי דאמר משמיהו דרבנן סבוראי דהיכא דקרו שיתא ואפסקין בקרישא והדר אפטורי אינו עולה כו'. (ס"י ס') שאלו את ר' נטרונאי גאון בענין הון שלא נתמלא זקנו, הובא גם במהו"ז ס"י ל"ט (צד 23), וכ"ה בסדר ר"ע גאון דף י"א בשם רב נטרונאי גאון, וכן בשבה"ל, וכן הובא בתשובת הגאונים ליק ס' פ"ד, ובס' האשכול ה' תפלה ס"י י"ד, (ס"י ק"א) והכי אמר רב נטרונאי גאון במריש מנהג בב ישיבות שמתכלין בכסות ידיהם כו', הובא גם בלקוטי הפרדס (י"א ע"ב) וכ"ה במהו"ז ס"י ק"א (צד 117), וכן הוא בסדר ר"ע (ל"א ע"ב), (ס"י ק"ג) והכי סדר [צ"ל שדר] רב נטרונאי גאון וי"כ אע"פ שהל להיות בהול מברכין על האור, וכ"ה בלקוטי הפרדס. (י"א ע"ד) והובא גם במהו"ז ס"י ק"ג (צד 119), (ס"י ר"ח) והוא מילא אמרה רב יהודאי גאון ריש מתיבתא כד הוו יתבי קמיה מר חכ"נאי ומר רב נטרונאי כי רב חכ"נאי, ועיין לעיל ס"י כ"ד ערך רב נטרונאי, והוא היה בן ר' הילאי ריש מתיבתא במתא מחסיא, וכן הביא הרע"ג בסדר שלו דף א' :

רב ניסי ב"ר שמואל (ס"י צ"ג) וכן בדפוס קושט' דף ל"ח ע"ג) הכי אמרי משמיה דמר רב ניסי בריה דרב שמואל דכי הוה עשרה וזומנין צרוך למברך לומר נברך אלהינו שאכלנו משלך, ולא מיבעי לומר לאלהינו כו', וכן הובא בלקוטי הפרדס (ו' ס'ע"א), ושם הג"י בטעות הכי אמרינן משמיה דמר רב יוסי בריה דרב שמואל, וזה הובא בתוס' ברכות מ"ט ע"ב ד"ה נברך בלי הזכרת שמו, וראיתי

במחרו"ס סיא (צד 32) הגי' הכי אמרי משמיה דרב ביבי בריה דרב שמואל, ונראה כי כן הי' הגי' בנמרא ברכות:

ר' נתן ביר מכיר (ס"י כינ) שאלתי אני עמרם מרכינו שמואל כהן משמו של ר' נתן בענין הפטרות. וזה נמצא בשבילי ס"י קיץ והביא מצאתי ברברי הגאונים שאלתי אני עמרם מרכינו שמואל משמו של ר' נתן בר מכיר דל. (ס"י כיה) אני נתן אחיך מצאתי בתשובת ראשי ישיבות ששאלו הכמי אלקרואן בענין הפטרות. וכיה בלקושי הפרדס (כ' עיא). (ס"י רליג) תשובה של רבינו נתן שהשיב לרבינו מנחם על אודות המח. (ס"י קינ) תשובה של רבינו נתן שהשיב לרבינו מנחם אחיו מרו לשכור גנים לכתחילה בחוזים, הובא גם בלקושי הפרדס (כ"א עיא). וכן הובא ברקוק ס"י שיה. (ס"י קסיא) ואני נתן הצעיר רואה שחייב לברך. (ס"י ריצ) שאילות אלו שאל ר' מנחם לר' נתן אחיו. (ס"י רציט) שאלתי קטן בן י" או בן י"א שקדיש לו אביו אשה בעדים אם ימאנו צריך נש או לאו ושיגר מן וירמשא בכתב ידו חזיתי נבר הגון מהיר במלאכת שמים חבוש כלי מלחמת התורה לא מש מאהל להנות יום וליל לדלות בארות עמוקי' לפענה רוי תודה להשקות הדרים להפיץ מעיינותיו חוצה בו בירורי מידותיו שפוכות נדושות ומבורצות לאין הוה גם הוא חביב והאהוב והיקר יחדי חמודי נכדי ר' נתן ביר מכיר זיל יהי רצון בעל מלאכתו לכלות ימיו ושנותיו בנעימים ולהצליח הפיץ יוצרו ולמלאות כל רעיונותיו ברעיון לבי ונפש העלוב יצחק האוהבו אהבה קשורה בכל לב כו'. ור' יצחק זה הוא רבינו יצחק ביר יהודה. ולעיל בערך ר' יצחק ביר מנחם הבאתי כי ר' מנחם הי' בן דודו של ר' יצחק ביר יהודה. וגם אחיו ר' נתן הי' בן דודו ודרך הפוסקים הצרפתים והאשכנזים לקרוא לבן אה או אחות וגם לורעו נכד. וראיתי בעמודי העבודה (צד 189) הביא רברי הפרדס והשיב שהכוונה על ר' יצחק הלוי ור' נתן הי' נכדו של ר' יצחק. אולם אפשר שמלת נכדי שם הוא טעות והעיקר נכבדי. ולא כוון יפה. כי הכוונה לר' יצחק ביר יהודה ונכדי הכוונה בן דודו. (ס"י שיה) שאל ר' מנחם מר' נתן אחיו בענין הליצה. (בלקושים בסוף הפרדס דף נ"ח ע"ד) תשובות הללו השיב רבינו שלמה (רשי"י) לרבינו נתן בענין ברכת מנן. וגם השאלות שלאחריהן הם מרכינו נתן ביר מכיר ונמצאים בהשש משמונים ס"י א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' ורשי"י כותב עליו ככבוד גדול המתחיל אליך שורק הנשועה בקרן בן שמן כו' המשלשל ברחוקות ממולאים בתרשיש פו וישפה משובצים אופיר במלואותם אשר נקב ר' נתן ביר מכיר בר מנחם בר מכיר הנודע במקומינו אמת נודע לטוב. ומימיו אנו שותים ופריו לחכנו מתוק והוא נועו לא החליף לא סגסג עליו לא המור סריו און שמעה אשרהו עין ראתה תעידהו הולך וטוב עם השם והאנשים כלול בכל במקרא ומשנה תלמוד הנדה ופיוט כו'. ונמצא גם בשבילי הלקט שהביא דברים בשמו כמו: (ס"י קי"א) ברברי ר' נתן המכירי זציל בשם רבינו שלמה זציל שמוחר לכנוס בספינה בשבת כו'. (ס"י ע"ז) מה ראו חכמים ז"ל להוכיר משה רבינו בשבת בתפלת ישמה משה. מצאתי הטעם בשם היר נתן ביר מכיר ז"ל כו'. (ס"י קכ"ז) ובשם ר' נתן ביר מכיר זציל מצאתי למה אומרים במנהג בשבת ואני תפילתי בשביל שצרה אחרונה שלא נהיתה מעולם מכל שלפניה תהי' בעקבי הקץ ט' חדשים כו' וזה הובא בלקושי הפרדס (ט' ע"ד) ובפרדס לפנינו השימושו זה מאימת בית הבקורת. (ס"י רכ"א) דף ק"ד סע"א) ורבינו נתן השיב לר' מנחם אחיו ז"ל מי שבא לידו לישא וליתן בתוך ביתו בצנעה בחולו של מועד מותר כו'. (ס"י רי"ג) שאילות אלו שאל ר' מנחם לר' נתן אחיו על ד' פסוקין של כתובים שהן במלכות וזכרונות ושופרות מה טיבן כו'.

הוא ה"י נקרא ר' נתן המכירי גם רבינו נתן ממנצא כאשר הביא החוקר צונץ בספרו לישעראשורנעשיבטע (צד 159), וה"י לו 'שאלות והשיבות ע"ר' יצחק ב"ר משה כמובא בראב"ן קמ"ט ע"ב מצאתי שאלת שישאל ר' נתן המכירי את ר' יצחק ב"ר משה (ע"ן לעיל ס"י י"ב ערך ר' יצחק ב"ר משה). גם שאל מרבינו יצחק ב"ר יהודה רבו של רש"י. מובא בהפדרס ס"י רצ"ט, וע"ן מהר"ק ס"י ל' והחוקר צונץ הביא בס' ליקוטין כ"י נמצא תשובה ממנו לר' יצחק הלוי ג"כ רבו של רש"י, והוא השיב אליו בכתב ידו הקדושה, גם שאל את ר' שמואל הכהן כמובא בפדרס (ס"י כ"ג) 'שאלתי אני עמרם מרבינו שמואל כהן משמו של ר' נתן [הוא ר' נתן ב"ר מכיר] גם שאל לרש"י ורש"י השיב לו, בלקוטים בסוף ס' הפדרס תשובות הללו השיב רבינו שלמה לרבינו נתן, ונמצאים התשובות בהפס טממונים ס"י א' ג' ד' ה' ו' רש"י כותב לו בכבוד גדול, גם שמע מפי ר' יקותיאל ע"ן לעיל בערך ר' יקותיאל, והוא שם בדברי ר' נתן ב"ר מכיר לאחיו ר' מנחם, גם השיב לר' יהושע, ע"ן בהקדמה לשבה"ל הערה קס"א הבאתי משבה"ל חיב כ"י ס"י נ"ז שהובא שם השיב ר' נתן לר' יהושע כשישאל שנוהגין במקומינו שכותבין הכתובה בשישי בשבת והותמין אותה במינש והוכיחו בתוכחות מה צורך לו לברוק על מנהג קהלות, וראיתי כי החוקר צונץ בספרו ליג (צד 160) הביא זה בשם ס' הפדרס כ"י (ולפנינו כפרדס אין זכר מזה) כשישאלוהו שנוהגין במקומינו שכותבין בשישי והותמין במינש כ"י מימות קדושים אשר עברו הישישים ממנצא וגם המיזשבים הרב ר' יהודה ב"ר משה מארלרי ור' שלמה בר מצליה ור' דוד בר יקר ז"ל ע"ב, והתחלת המאמר, השיב ר' נתן לר' יהושע' לא הבוא, ואני לא העתקתי או כל הלשון משבה"ל להערה הג"ל (אבל הבאתי בהקדמה את הר' יהודה ב"ר משה מארלרי, משבה"ל חיב ס"י נ"ה, ויש לתקן מארלרי וכן הבאתי שם בהקדמה את ר' שלמה ב"ר מצליה משבה"ל ס"י הג"ל, וכן ר' דוד בר יקר ג"כ מסי הג"ל) וז"ל הוא ר' יהושע אשר רבינו נתן השיב לו לא נודע לי, גם נמצא שאלות ותשובות ממנו לאחיו רבינו מנחם כאשר הבאתי לעיל גם בערך ר' מנחם ב"ר מכיר, ובעל אור החיים (צד 563) הביא כי ה"י בזמן רש"י ורבינו קלונימוס מרומי ורבינו שלמה בר שמשון ורבינו יצחק בר יהודה היו בן דודו, ולא הביא המקורות :

ס.

רב סגן לזיה (ס"י ט') כך נזרקה מפי האשל רב סגן לזיה, וכן הובא במחזו ס"י ק"ח (צד 310), והוא רבינו יצחק הלוי כמו שהובא בס"י רל"ח סגן לזיה רבינו יצחק הלוי השיב לתשובתו לר' שלום בר יהודה על בשר בחלב שהוא נוהג ואוסר במשהו, וגם מהרש"ל בס"י כ"ט הביא רבינו יצחק הלוי הנקרא סגן לזיה מנרמיוז : רב סעדיה גאון (ס"י קע"ז) ומשום רבינו סעדיה גאון ז"ל יש אומר במגן זכרינו לחיים :

רב סעדיה (ס"י קנ"ה) ואמר לי רב סעדיה ג' שביעות שמיזו בתמו עד תיב הן רחמים כו', והובא בלקוטי הפדרס (י"ז ע"ב) ושם הג"י רבינו סעדיה, בעל אור החיים ס"י 1146 הביאו וכתב אולי הוא רבינו סעדיה בר נהמני אשר יסד פוזט למעריב ליל א' של סוכות, וחיבר ס"י על ספר יצירה אשר בשעות ייחסוהו לרבינו סעדיה גאון, וכן ס"י על דברי הימים ע"ש וע"ן עמודי העבודה צד 299 :

ע.

רב עמרם גאון (ס"י מ"ז) נשל ידיו לא יקדש כו'. (ס"י ק"ב) ואפילו בפת אין

מבדילין דהכי אמר רב עמרם ריש מתיבתא אין מבדילין על הפת כל עיקר כו', הובא גם בלקושי הפרדס (יא דע"ג) :

ר' עמרם (ס"י כג) שאלתי אני עמרם מרבינו שמואל כהן משמו של ר' נתן [הוא ר' נתן ברי מכיר]. וכן תמצא מסורש בשבהיל ס"י קיץ שהביא בדברי הגאונים מצאתי שאלתי אני עמרם מרבינו שמואל משמו של רבינו נתן ביד מכיר, ויש לתקן מרבינו שמואל הכהן כמו שהוא בפרדס :

פ.

רב פלטוי (ס"י י"ב) וכך אמר רב פלטוי ראש ישיבה, וכן הוא בלקושי הפרדס (י"ט ע"ב). (ס"י קע"ו) וכן אמר רב כהן נאון ורב פלטוי ולענין יעלה ויבא אמר רב פלטוי מנהג הוא לאומרו ואם לא רצה לאומרו אין אומר, (ס"י רצ"ו) וכן הלכה למעשה דברי נאון גדול של שתי ישיבות רב פלטוי שאין ביד פחות מעיא זקנים ומומחין ובאגרת רב שרירא נאון הביא ובתריה בשנת [אלף] קנ"ג [היינו לשטרות והוא דא תריב ליצירה] מלך מר רב פלטוי בר מר רב אבוי י"ו שנה, ומר רב צמח נאון היה בנו ומלך בשנת אלף קס"ג [הוא דא תרליב ליצירה] וכן הוא בס' הקבלה להראב"ד ועיין ריטוס צד 186 :

צ.

רב צמח נאון (ס"י רי"ט) מצאתי בתשובות של רב צמח נאון אונא דריאה הסמוכה לאומה, (ס"י שי"ט) דין ביטול מודעה של מר רב צמח ראש ישיבה של מתא מחסיא פירש וכל החכמים וזקנים ותלמידים של מדינת קרואן בלולי תורה וחכמה כו', ובלקושי הפרדס (ט' ע"א) שאלו מקמי רב יצחק צמח ראש ישיבה נאון יעקב בישיבה הוא פומבדיתא יחיד מהו שיאמר קידושא דסידרא כו', זה לא נמצא בפרדס לפנינו, ולקוח מן ספרו דרעיג (י"ד ע"ב), וצ"ל מקמי רב צמח ומלת יצחק יש למחוק, ועיין לעיל רב פלטוי :

ק.

ר' קלונימוס איש רומי (ס"י כ"ה) ואמר ר' קלונימוס איש רומי בענין מפסיר, וכיה בלקושי הפרדס (כ" ע"ב), (ס"י ע"ה) מפ"י ר' קלונימוס, אבל ר' קלונימוס הזקן אומר למה אומרים מרשות, והכוונה מפ"י ר' קלונימוס היינו הבחור וכן הובא כן בלקושי הפרדס (ו' ע"א) מפ"י ר' קלונימוס הבחור ז"ל, ונקרא הבחור להבדילו מן ר' קלונימוס הזקן, וגם בשבהיל ס"י ק"מ הביא את רבינו קלונימוס הבחור בענין סברי רבנן, והביא שם גם את רבינו קלונימוס הזקן ז"ל, (ס"י פ"ה) כך מנהגו של רב ר' קלונימוס בענין ברכה, (ס"י ק"ח) והרב ר' קלונימוס ביד יצחק משום ר' יהודה ביד קלונימוס נ"ע מפני מה עושין עירוב בערב ססא כו', (ס"י ק"לב) פ"י ר' קלונימוס איש רומי אף אתה אמור לו כהלכות הפסח כו', הובא במחז"ו ס"י צ"ה (צד 293), (ס"י קנ"ו) אלו שאילות שאלתי אני יקר מן רבינו קלונימוס מרומי נ"ע מהיכן חייב אדם לימנע מלרחוץ קודם ט"ב, הובא גם בלקושי הפרדס (י"ז סע"ד) וכיה בשבהיל ס"י רס"ד, גם ס"י קנ"ז קניח קניט בפרדס הם שאלות מר' יקר, (ס"י קפ"ט) ואמר הרב המורה ר' קלונימוס דצריך שיהיו בלולב ששים עליהם כנגד ברכת כהנים שיש בה ס' אותיות כו', (ס"י ר"ה) ועוד אמר הרב ר' קלונימוס מה שנהגו צבור לומר כפה אחד איש יהודי כו', הובא גם במחז"ו ס"י רמ"ה (צד 210) ולא הזכיר שם אומרו, וכן הובא בשבהיל ס"י ר' בשם רבינו שלמה זצ"ל, (עוד שם) וכן מנהגו של

רבינו קלונימוס הוקן כשמהלק מתנות לאבינוים בפירים כ"ו, ועיין מהיו צד 211 לא
 נזכר נ"כ שם ר' קלונימוס רק בשם רש"י, ובדג"מ מגילה ס"ף פ"ב הביא וז"ל כתב
 תלמוד אחד לפני רש"י ראיתי בני אדם וכו', ובשבה"ל ס"ו ר"ב הביא נ"כ זה מנהגו של
 רבינו קלונימוס הוקן כ"ו, (ס"ו ר"ב) אבל אני ראיתי פעם אחת שבשולו אותו קולית
 שיש בו גיד הנשה מונה עליה ולא נהתכו ראשי העצם, ואמר הרב ר' קלונימוס מן
 רומי התכשיל כ"ו, (ס"ו רמיה) אבל הרב ר' קלונימוס הוקן אומר למיכל כשר לאלתר
 לאהר אנילת כהל כ"ו, (ס"ו ר"ע) מפני הרב רבינו קלונימוס בענין אבלים,
 (ס"ו ש"א) ואף הרב רבינו קלונימוס מרומי נ"ע פטורה בלא נט כ"ו,
 (בלקוט"ה הפרסם בסופו כ"ב ע"ב) הובא וכך פ"י מר רב קלונימוס זצ"ל בתשובות
 הנאונים, וזה ליתא בפרדס לפנינו וגם בעל שבה"ל ס"י קע"ז הביא זאת, וסיים כך
 מצאתי בשם ר' קלונימוס זצ"ל, הגה הבאתי פה מאמרים המובאים בשם ר' קלונימוס
 הוקן וגם מאמרים בשם ר' קלונימוס איש רומי וגם בשם ר' קלונימוס סתם, אבל שנים
 הם כאשר הביא בעל אור החיים, ורבינו קלונימוס הוקן הוא בן ר' יצחק באשפירא,
 ולעיל הבאתי בפרדס ס"י ק"ה הביא הרב ר' קלונימוס ב"ר יצחק, ור' יצחק הוא בן
 רבינו אליעזר הגדול (עיין לעיל ס"י כ"ד), אביו של רבינו שמואל וקנינו של רבינו
 יהודה החסיד, כנראה בראש ס' יסוד התשובה, ובמדרכי פסחים סוף סדר ליל הפסח
 ובמצרף להכמה (דף י"ד) שהביא להרוקח בפי התפלה כ"ו, והביא עוד שם ונראה
 משם כי רבינו קלונימוס זה היה בנויה תתני כן נראה בתשובתו המובאת בתשובות
 מהרים דפוס פראג ס"י תק"א, ומובא בתוס' הולין מז ע"ב וכאשר נפטר באשפירא
 היתה העיר במצוק ושמהו בארון בבית המקדש עד לאהר המצור שקברוהו במנצא
 כיב הראב"ן ל"ה ע"ב, והשני ר' קלונימוס מרומי ה"י בן ר' שבתי כנראה בראב"ן (דף
 נ"ב ע"ב ודף קמ"ג ע"ב), וכן בשבה"ל ס"ו ר"ב שאלו מלפני ר' קלונימוס ב"ר שבתי
 זצ"ל מעיר רומי ול"ה ע"ב ב"ר מר"ס הכהן זצ"ל מעיר סיפונט קרן של ע"ז מהו
 לתקוע בו בריה, וה"י במאה התשיעי לאלף החטישי, ובא מרומי לוורמיישא אחר
 פטירת רבינו יעקב ב"ר יקר (אנורה קע"ב ע"א), וגם באו"ז ח"ב ס"י רע"ה הביא וז"ל
 ואני הקטן מצאתי סמך לרבירים בתשובות הנאונים רבינו אלעזר ב"ר יהודה ורבנא
 קלונימוס הוקן [לדעתי מלת הוקן היא בטעות] איש רומי בן רבנא שבתי כבואו
 למדינת צרמיישא לאהר פטירת רבינו יעקב ב"ר יקר זצ"ל שאלו מצנו דבר זה והוציא
 חותם עדות קודש והראה מכתב שכבר נשאל שאילה במתא רומי וכתב בו שאל מר
 שלמה היצחקי מן רבנא מרנא רב נתן נאון שהיגר ספר הנקרא ערוך, ומן מר
 דניאל אחיו ומן מר אברהם אחיו, והשיבו גם הם שכבר נשאלה בבית מדרשו של
 אביהם נד' וחיאל נאון והשיב בשם מר יעקב נאון ד"ש מתיבתא דמתא רומי דמנהג
 כשר הוא להיות מילה סניף לקה"ת וכו', עני"ל, והוא המובא ברש"י ביצה דף כ"ד גם
 עתה בא אלי מכתב מנרמיישא שבא לי"שם אדם גדול זקן ויושב ביישיבה מן רומי
 ושמו ר' קלונימוס ובקי בכל התלמוד ע"ב, ומובא בראב"י המובא במדרכי חולין ס"י
 תר"ך, והרש"בם בפי הוביר תשובתי, כמובא בתוס' עירובין ס"ה ע"א, ור"ת אמר משמו
 כנראה בהגהת סמ"ק ס"י רכ"ג (דף קמ"ז ע"ב ס"י א'), וכאשר הובא ר' קלונימוס סתם
 אין להכריע אל איזה ר' קלונימוס כוון, גם לא הוברר למי כוון במה שהביא את ר'
 קלונימוס הבהור:

ש.

רב שר שלום נאון, (ס"י ג) והכי אמר מר רב [שר שלום] נאון בלילי שבת
 ובלילי ימים טובים במעריב אומר שומר עמו ישראל לעד כ"ו

וכיה בסדר רשיי ובמחזיו צד 81. (סי' ד) ר' משה רב שר שלום ריש מתיבתא דמתא מחסיא סדר [ציל שדר] הכי לומר [בתפלת] שבתות וימים טובים ובייזב פעמים באהבה, וכיה במחזיו סי' קכ"ח (צד 99) (המלות ד' משה ליחא שם). (שם דף ט' ע"א) והכי אמר רב שלום נאון בשבת כמנהג מותר להתעסק בתלמוד כו', הובא גם בלקוטי הפירס (י' ע"א) וכיה בסדר רשיי, ובמחזיו צד 111. והובא בשבהיל סי' קכ"ו ונובע מן סדר רעיני דף ל'. (שם דף ט' ע"ב) והכי סדר [ציל שדר] רב שר שלום נאון אין אומרים ויהי נועם אלא במו"ש אבל לא במוצאי יו"ט כו', וכן הוא בלקוטי הפירס (י"א ע"א) וגם שם יש לתקן שדר במקום סדר. והובא במחזיו סי' קמ"ו (צד 115) והוא נובע מסדר רעיני דף ל"א ע"א. ומוזכר בתוס' מנחות ל' ע"א ד"ה מבאן. (סי' פ"ש) מתחלת השאלה משר שרום נאון דיל. (סי' קצ"ח) והכי אמר רב שלום נאון המתפלל ביהודי כאלו כ"א יום שהיה נאון נאון את ההלל ח"יב לברך ולגמור בהן את ההלל. (סי' ר"ש) בתשובות. של רב שלום נאון דיל מצאתי בענין אונה דריאה. בלקוטי הפירס (מ"ו ע"ג) ענין ט"ב שאילה זו אצל רבינו שר שלום נאון יעקב אדרת ישראל ויהודה אימתי קובעין סעודת ט"ב המפסיק בה כו'. וזה לא נמצא בפירס לפנינו:

ר' שלום ברי יהודה (סי' ר"ה) סגן ליה רבינו יצחק הלוי הישיב לתשובתו לרב שלום ברי יהודה על בשר בחלב שהוא נוהג ואוסר במשהו. וזה הובא בסדר רשיי הל' איסור והיתר ושם הגי' ר' שלמה ברי יהודה. וכן הוא בספר הסדרים לרשיי, וגם בשבהיל ח"יב כ"י סי' כ"ז הובא הגי' ר' שלום ברי יהודה כמו שהבאתי בהקדמה לשבהיל:

ר' שלמה ברי יצחק (רשיי) (סי' ה') מסי רבינו שלמה וציל בענין קדיש, וכיה בלקוטי הפירס (ו' ע"ב). (סי' י"ב) והו סדר פרישות כמו שפירש רבינו שלמה וציל. (סי' כ"ה) וכן הורה רבינו שלמה דמן טרויש [Troyes] וכיה בלקוטי הפירס (י"ט ע"ד). (סי' ס"ד) שאלו תלמידים לרבינו שלמה הנפנה ונשל ד"ה. צריך לישול ד"ה פעם אחרת לאכילה או לא. הובא גם באיסור והיתר כ"י סי' קמ"ה. ובמחזיו סי' ס"ז (צד 35) המתחיל וזה הוסד מפי רבינו תנוה נפשו בצרור החיים ושאלנו לו הנפנה כו', והובא בסדר אי"ח ריש סי' קס"ה שאלו לרשיי וכתב הב"י כן כתב בספר הפירס, וכ"כ בהג"מ הל' ברכות פ"ו. (סי' צ"ד באמצע) התום שלמה בר יצחק ברין י"ן. (סי' קל"ב) ונסדר מפי רבינו שלמה דיל ליל שמורים שהל להיות בשבת מו"ג אדם כוס של יין ואומר עליו ויכולו. וכיה במחזיו סי' ס"ח (צד 289) סדר ארוכה מבואר במדרשין טעמיו ונסדר מפי רבינו שלמה יזכור לברכה טובה. (סי' קנ"ה) אבל רבינו שלמה ה"י נוהג בת"ב שהל להיות כמו"ש שאין מבדילין עד לאחר התענית למוצאי יום ראשון, וכן הובא בלקוטי הפירס (י"ז ע"א). ושם הובא אבל ריש היה נוהג, והכוונה רבינו שלמה. (סי' קפ"ש) ונענע רבינו שלמה לאחר שהולך והביא שניהם והעלה והוריד כו'. (שם) וכן הורה רבינו שלמה נ"ע. (שם) וזהו טעמו של רבינו שלמה. (שם) כדגס רבינו שלמה. (שם) רבינו שלמה בליל שמיני ספק שביעי קידש בסוכה וישב בה וגם למחר עשה כן. את דברי הפירס הבאתי בהערות שלי להפסיקתא דרב כהנא ספקא ביום השמיני עצרת אות סי' וציינת דף מ"ה ע"ג הוא עפ"י רפוס קושט' ע"ש בהערה. (סי' ר"ה) רבינו שלמה הורה פורים שחל להיות כמו"ש אומר ויהי נועם. (סי' ר"ז) הלכות שח"ט לרבינו שלמה וציל. (סי' ר"י) הלכות ט"פיות לרבינו שלמה וציל. (סי' רמ"ב) הגני צעיר שעל החתום נידון כייסורי חול'

ומטל על עישי דוי עת הוא לי עתה לבוא בקצרה כו'. (סי' רס"ד) ואני השואל שאלתי בענין זה לרבינו שלמה זצ"ל בעת שהיננו מלוים אותו והתיר לי במצחק אמר מה שנספך לאיין אסור והשאר מותר, וכן הוא בהאורה סי' קי"ג (לענין יין נסך). (סי' רס"ט) אמר ר' שלמה בשם הרב ר' נרשום זצ"ל בענין רביות. (סי' רע"ב) וכבר היו אנשים שהלקו על הרב רבינו שלמה בר יצחק נ"ע בכך בענין נדה, וכן הובא במהרי"ו סי' תצ"ט (צד 606) והל' נדה הוא מרשי"ו ובמהרי"ו סי' תצ"ח (צד 604) רישום הלכות נדה כקנה וקידה אלוכות באין מדה לרבנא שלמה בר יצחק, וכן בשבתי'ל ה"ב סי' ע"ז הובא הלכות נדה לרשי"ו וסיים שם נשלמו הלכות נדה שעשה רבינו שלמה. (סי' רע"ג) באמצע (דף נ' רע"ד) אחר הסיום עד שיבא מקוה ישראל לזרוק עלינו מים טהורים לפתרינו, התום שלמה בר יצחק, (סי' שי"א) וזה פירש רבינו שלמה העיושה את הבירו שליה לקדש לו אישה כו', הובא גם במהרי"ו צד 586, ובאורח סי' רצ"ה, (בסוף סי' הפרדס בלקושים נ"ח ע"א) לקושי דינים ושויות לרבינו שלמה זצ"ל. (שם דף נ"ח ע"ד) תשובות הללו היטיב רבינו שלמה לרבינו נתן (הוא ר' נתן בר' מנר) בענין ברכת מנן, גם התשובות שלאחריהם הובא באורח סי' קע"ב, וכן בהפיש מטמונים בתשובת רש"י לר' נתן ב"ר מכיר תשובה א' ותשובה שלאחריו, ונמצא הרבה פעמים אין מספר שהובא רבי' והכוונה לרשי"ו ז"ל :

ר' שלמה בר שמשון (סי' קנ"ט) וכן הורה הרב ר' שלמה בר' שלמה בר' אליקים שאומר וכו' לציון אחר קינות, וכ"ה גם בדפוס קושט' (דף מ"ח ע"ג) והוא בטעות וצ"ל ר' שלמה בר שמשון, והובא בלקושי הפרדס (י"ה ע"ב) ושם נאמר לנכון ר' שלמה בר שמשון בר' אליקים, וכן הובא בשבתי'ל סוף סי' רס"ז וכן הורה הרי"ר שלמה בר שמשון, והרוקח הל' ט"ב סי' ש"יב הביא ניכ לנכון וכן הורה רבינו שלמה בר' שמשון בר' אליקים, ועיין בשבתי'ל שם בס"י רס"ז שהביא ר' אליקים לזהר ואת ר' שלמה בר' שמשון לזהר ע"ש. (סי' קי"ג) שמעתי מרבינו שלמה בר שמשון נ"ע שלא לברך שהיהינו כי אם ראשון בלבד. (סי' קצ"א) התום שלמה בר שמשון, (סי' רל"ה) שאלו את רבינו שלמה בר שמשון על בשר בחלב ואמר שיעורו כששים, (סי' רפ"ד) מעשה היו כספר תורה שלא היה תפוד אלא בני הזמן כו' ולא התיר רבינו שלמה בר' שמשון לקרות, הוא אשר התם עצמו שישן עיין לעיל אות כ"ד בערך ר' שלמה בר שמשון, ועיין שבתי'ל בהקדמה הערה אות ר"א הבאתי כי השבתי'ל הביא וז"ל כתב רבינו שמהה בשם רבינו שלמה שפסק בשם רבינו ששון זצ"ל והבאתי בשם ירד' הרב החכם החוקר מהר"א בעדלינר שהעיד בהקדמתו אל אוצר טוב משנת תרל"ט כי גם באר"י הובא הורה המורה ששון או רבנא ש"טון, והוא ר' שלמה בר' שמשון, והרשד"ל הביא בלוח הנאונים צד 117 כי בתשבי"ן (מנהגי מהר"ם) כ"י קרוב לסוף הביא שני רבנים ה"י ברור אחר רש"י ורבינו שלמה בר שמשון ואותו ה"י הותם עצמו ששון על שם אביו וכאשר הביא בעל אור החיים צד 592 ר' שלמה בר' שמשון הוא בן ר' אליקים, והיה בוורמייזא בזמן רבינו קלונימוס איש רומי ורש"י, ור' שלמה בר שמשון קבל מן שני רבותיו של רש"י מן רבינו יעקב בר יקר, כנראה בראבי"ה המובא במרדכי הולץ סי' תרפ"ה, ומן רבינו יצחק הלוי, כנראה מתשובתו המובאת בהר"ק סי' צ"ד, ורבינו שלמה בר שמשון עם רבינו קלונימוס איש רומי חלקו על ספק רבינו יצחק בר משה הוא ר"י הלוי כנראה בראבי"ה שם וכמובא במהרי"ק סי' ל' ומובא ברקח סי' ש"ב :

ר' שלמה הבבלי (סי קעד) כנן ר' אלעזר בר קליר מקרית ספר ור' שלמה הבבלי כ"י. הוא ר' שלמה בר יהודה שסדר סדרו תפילות, והוכא בשור ארץ סי תרכ"א, והוכירו בעל קורא הדורות (י"ח ע"ב), והיבר פיוט ליום ראשון של ספס ורשיי הביאו שהיש ר' י' הוא שוסד הבבלי, ובעל שם הגדולים אות ג' הביא גדולי לותר כתוב בתשובת מהרש"ל סי' כ"ט שהם רבותיו של רשיי וכיניהם רבינו שלמה הבבלי:

ר' שלמה הכהן (סי רי"ג) אבל ר' שלמה כהן משום אביו חולק בענין אבילות. ולדעתי יש לתקן ר' שמואל כהן משום אביו כמו שהוכא שם במאמר שלפניו רבינו שמואל בן רבינו יהודה כהן משום אביו לישב באבילות לבני בנים כשנספד זקנים, ובעל אור החיים סי' 1192 הביא רבינו שלמה הכהן נוסו של רבינו יהודה בר קלונימוס ממנצא (עיין לעיל ר' יהודה בר קלונימוס) מוכא במדכ"י כ"ב סי' תקי"א*

ר' שמואל בר דוד הלוי (סי' כ"א וסי' קצ"ח) ושמעתי שנחלקו שני חכמים בדבר במנצא רבינו יצחק בר יהודה [הוא רכו של רשיי] ור' שמואל בן דוד הלוי בענין הפטרה, ובעל שבה"ל סי' ק"ל הביא זה בשם מעשה הגאונים. (סי' ר"ל) שאר חכמים ורבינו שמואל בן דוד הלוי נ"ע כמו בן לא הגיה להתאבל לבני בנים על זקנים. (בלקושים סוף הפרדס נ"ח ע"ג) הגאון ר' שמואל בר דוד הורה שמתרים לקרות בתורה בלא כהן, הוכא גם במחזיון סי' קכ"ג (צד 93), וכן הביא בעל שבה"ל סי' ל"ד, ועיין לעיל אות י"ב ערך ר' שמואל בר דוד:

ר' שמואל כהן (סי' כ"ג) שאלתי אני עמ"ס מרבינו שמואל כהן משמו של ר' נתן בענין הפטרות. (סי' קצ"א) ר' שמואל כהן ור' לוי, אף הן מתעטטין כמו בן, וכן הוכא בלקושי הפרדס (י"ג ע"א), (סי' ר"ח) רבינו שמואל הכהן ורבינו יצחק בר משה ושאר מכיני מדע אוסרין, בענין טריפות. (עוד שם בסופו) וכשהביאו לפני רבינו שמואל כהן צדק. (סי' רס"ח) וכמרומה לנו השיב ר' שמואל הכהן ויורה האמת. (סי' רפ"ט) במנצא היו חולקים בדבר רבינו שמואל הכהן כ"י בענין אבילות. (סי' ר"ל) רבינו שמואל בן רבינו יהודה כהן משום אביו לישב באבילות לבני בנים כשנספד זקנים, ועיין לעיל אות י"ב ערך ר' שמואל כהן:

ר' שמואל בר יצחק הלוי (סי' קכ"א) שמעתי על החבר ר' שמואל שעמד מאבילותו מעייט והלך בבהכ"נ ולא התפללו עמו מנחה כניחו כמו שעשה כל השבת כולה, וכיה גם בלקושי הפרדס (י"ח ע"ב), והוכא במחזיון סי' הע"ד (צד 225), הוא רבינו שמואל בר יצחק הלוי [רבו של רשיי ז"ל] כמו שהוכא בראב"ן (דף פ"ד ע"ב) וז"ל מצאתי הרב ר' שמואל הלוי בוודמישא עמד מאבילותו עיי"ט כ"י וטעם מפי אביו הגאון רבינו יצחק הלוי כ"י, עיין לעיל סי' י"ב ר' שמואל הלוי, ועיין הנהיג ה' אבל סי' ובתשב"ץ סי' תרל"ג, (סי' רי"ג) רשום הלכות שחיטה ובריקה שהיבר רבינו שמואל וצ"ל לא נתברר למי כוון בוח ואולי להרשב"ם ז"ל. (סי' רס"ב) אמר לנו המורה ר' שמואל הלוי מן וורמשא בענין יין נסך, הוכא גם בהאורה סי' קי"ג.

ר' שניאור הלוי (סי' קפ"ט) וכן ר' שניאור הלוי ישב בסוכה בליל ספק שביעי וחולק על שאין יושבין, ומביא רא"י מהפסיקתא, והכוונה להפסיקתא דרב כהנא פסקא ביום השמיני עצרת, ועיש הערה ס"ג, והבאתי את זה שהביא הפרדס ושם רשמתי דף מ"ה ע"ב עפי' דפוס קושטא:

רב שרירא גאון (סי' צ') אישכחן שאילות של אדונינו רב שרירא גאון וציל ואדונינו רב האי זיל שהשיבו לאבא מדי ורבנן אלוף זיל, בלקושים בסוף הפרס (ק"ט ע"ג) יסוד דכתובות במרק קמא באגדתא עיר שבבל ובפסי' סידורא של רב שרירא היא נזכרת. לעיל סי' כ' כאשר דברתי מס' אוסור והיתר כ"י על סי' רצ"ו העירוני על המאמר הסתום הזה ע"ש. עוד בלקושים שם (דף סי' ע"ג) אלו שאילות שנשאלו מלפני רבינו האי גאון ראש ישיבה ורבינו שרירא גאון ראש ישיבה :

ל(ה) הספרים המובאים כפרדס.

אגדה או הגדה (סי' ד' דף ט' ע"ב) מצינו בהגדה רננו צדיקים כה', שהצדיקים רואין שבינתו של הקב"ה מיד הם אמרו שירה כ"ו, הובא גם בלקושי הפרס (י' ע"ג), ובשבה"ל סי' קכ"ו ולא מצאתי האגדה, ובמדרש תהלים מומור ליג הוא בסגנון אחר. (סי' ה') מצינו באגדה [אכל שירות היותן] שאמר דוד בספר תהלים לא אמרן אלא ליום נחמה, וכ"ה בלקושי הפרס (ד' ע"ב), (סי' קל"ב) ומצינו באגדה בא הכתוב ללמד על סנהדרב כ"ו, הובא גם בסדר רש"י ה' פסח, והוא במדרש תהלים מומור א' אות כ' ע"ש מה שכתבתי בהערה רס"ו, והובא גם במהו"ו סי' ס"ט (צד 284), (שם) ומצינו באגדה מנין שאין אומר שירה אלא על היין, הוא בגמרא ברכות ל"ה ע"א :

אלה הדברים רבה (סי' נ"ג) בסוף אלה הדברים רבה דורש, משה רבינו בשעה שזכה לקבל את התורה תחלה בידך, ואהיב קרא כ"ו, הוא דבריו רבינו יוסף בן פלג ז"ל, והוא במדרש דב"ד פ"א אות ו', והמדרש אלה הדברים רבה הובא גם ברש"י בראשית כ"ט ל"ד :

בראשית רבה (סי' ב') גרסינן בבב"ר פ' וירא אליו ה', ה' נצב בעדת אל ר' יצחק בשיר אחא אמר עומד אין כתיב אלא נצב אטימוס כ"ו, וכן הובא בלקושי הפרס (ט' ע"ג), ונשמט שם מלת אטימוס, והוא בבב"ר פמ"ח אות ז', ונשנה בפסיקתא דריב' מסקא החדוש (דף מ"ט), ובפרס במקום ד' יצחק בשיר אחא יש לתקן ר' הני בשיר יצחק כמו שהוא בבב"ר ובפסיקתא, ובמהו"ו (צד 108) הביא ר' הנינא בשיר יצחק, (שם) ועוד מצינו שם (בבב"ר) הייתי ביום אכלני חורב מה היה אומר ריב"ל אומר מ"ו שיר המעלות שבתהלים כ"ו, הובא גם בלקושי הפרס שם, והוא בבב"ר פ"ד אות י"א, וכן הובא במהו"ו (צד 108), (סי' ד') בבב"ר מצינו כתיב כ"ו שבת מכל מלאכתו אתמהא, לא כן אמר ר' ברכ"י בשם ר' יהודה [בר סימן לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו כ"ו, וכן הובא בלקושי הפרס (י' ע"ג), וכן בעל שבה"ל סי' קכ"ו הביא המדרש בשם רבינו שלמה, וכוון להפרס, והוא בבב"ר סי' אות ט', ולפנינו הני ר' ברכ"י בשיר סימן, וצ"ל ר' יהודה בר סימן והובא לנכון בבב"ר פ"ג אות כ', (שם) מצינו בבב"ר בפרשת ואלה תולדות יצחק, כתיב גיל יגיל אבי צדיק וילד חכם ישמח בו, גילה הוא לאב בזמן שנולד לו בן צדיק כ"ו, וכן הובא בלקושי הפרס (י' ע"ג), ובשבה"ל סי' קכ"ו בשם רבינו שלמה ז"ל, הוא בבב"ר ריש תולדות והלשון שהביא לא נמצא לפנינו, (שם) מצינו בבב"ר ויהן את פני העיר, שנכנס עם דמדומי חמה, וקבע תחומין מבעוד יום כ"ו, וכן הובא בלקושי הפרס (י' ע"ג), ובשבה"ל סי' קכ"ו בשם רבינו שלמה, והוא בבב"ר פ"א אות ז', (סי' נ"ח) בבב"ר בקרא דלא יסור שבט מיהודה, מגילת יוחסין מצאו בירושלים כ"ו, הוא בבב"ר פצ"ח אות ח', (סי' צ"ד) בבב"ר י"ן חי שהוציאו אותה שעה מן החבית כ"ו :